

د پوهنې وزارت

ټولنیز لوستونه

څلورم ټولگی

ټولنیز لوستونه - څلورم ټولگی

Ketabton.com

ه. ش.

۱۳۹۸

ملي سرود

دا وطن افغانستان دی	کور د سولې کور د تورې
هر بچی یې قهرمان دی	دا وطن د ټولو کور دی
د بلوڅو د ازبکو	د پښتون او هزاره وو
د ترکمنو د تاجکو	ورسره عرب، گوجر دي
پامیریان، نورستانیان	براهوي دي، قزلباش دي
هم ایماق، هم پشه بان	دا هیواد به تل ځلیري
لکه لمر پر شنه آسمان	په سینه کې د آسیا به
لکه زړه وي جاویدان	نوم د حق مودی رهبر
وایو الله اکبر وایو الله اکبر	

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

ټولنیز لوستونه

څلورم ټولگی

د چاپ کال: ۱۳۹۸ هـ. ش.

د کتاب ځانګړتیاوې

مضمون: ټولنیز لوستونه

مؤلفین: د تعلیمي نصاب د ټولنیزو علومو د څانګې علمي او مسلکي غړي

ادیت کوونکي: د پښتو ژبې د ادیت د څانګې علمي غړي

ټولګی: څلورم

د متن ژبه: پښتو

انکشاف ورکوونکي: د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د تألیف لوی ریاست

خپروونکي: د پوهنې وزارت د اړیکو او عامه پوهاوي ریاست

د چاپ کال: ۱۳۹۸ هجري شمسي

د چاپ ځای: کابل

چاپ خونه:

برېښنالیک پته: curriculum@moe.gov.af

د درسي کتابونو د چاپ، وېش او پلورلو حق د افغانستان اسلامي جمهوریت د پوهنې

وزارت سره محفوظ دی. په بازار کې یې پلورل او پېرودل منع دي. له سرغړوونکو

سره قانوني چلند کېږي.

د پوهنې د وزیر پیغام

اقراً باسم ربک

د لوی او ښوونکي خدای ﷻ شکر په ځای کوو، چې موږ ته یې ژوند رابښلی، او د لوست او لیک له نعمت څخه یې برخمن کړي یو، او د الله تعالی پر وروستي پیغمبر محمد مصطفی ﷺ چې الهي لومړنی پیغام ورته (لوستل) و، درود وایو.

څرنګه چې ټولو ته ښکاره ده ۱۳۹۷ هجري لمريز کال د پوهنې د کال په نامه ونومول شو، له دې امله به د گران هېواد ښوونیز نظام، د ژورو بدلونونو شاهد وي. ښوونکی، زده کوونکی، کتاب، ښوونځی، اداره او د والدينو شوراګانې د هېواد د پوهنیز نظام شپږګوني بنسټیز عناصر بلل کيږي، چې د هېواد د ښوونې او روزنې په پراختیا او پرمختیا کې مهم رول لري. په داسې مهم وخت کې د افغانستان د پوهنې وزارت د مشرتابه مقام، د هېواد په ښوونیز نظام کې د ودې او پراختیا په لور بنسټیزو بدلونونو ته ژمن دی.

له همدې امله د ښوونیز نصاب اصلاح او پراختیا، د پوهنې وزارت له مهمو لومړیتوبونو څخه دي. همدارنګه په ښوونځیو، مدرسو او ټولو دولتي او خصوصي ښوونیزو تاسیساتو کې، د درسي کتابونو محتوا، کیفیت او توزیع ته پاملرنه د پوهنې وزارت د چارو په سر کې ځای لري. موږ په دې باور یو، چې د باکیفیته درسي کتابونو له شتون پرته، د ښوونې او روزنې اساسي اهدافو ته رسېدلی نشو.

پورتنیو موخو ته د رسېدو او د اغېزناک ښوونیز نظام د رامنځته کولو لپاره، د راتلونکي نسل د روزونکو په توګه، د هېواد له ټولو زړه سواندو ښوونکو، استادانو او مسلکي مدیرانو څخه په درناوي هیله کوم، چې د هېواد بچیانو ته دې د درسي کتابونو په تدریس، او د محتوا په لېږدولو کې، هېڅ ډول هڅه او هاند ونه سپموي، او د یوه فعال او په ديني، ملي او انتقادي تفکر سمبال نسل په روزنه کې، زیار او کوښښ وکړي. هره ورځ د ژمنې په نوي کولو او د مسؤولیت په درک سره، په دې نیت لوست پیل کړي، چې د نن ورځې گران زده کوونکي به سبا د یوه پرمختللي افغانستان معماران، او د ټولنې متمدن او ګټور اوسېدونکي وي.

همدا راز له خوږو زده کوونکو څخه، چې د هېواد ارزښتناکه پانګه ده، غوښتنه لرم، څو له هر فرصت څخه ګټه پورته کړي، او د زده کړې په پروسه کې د ځیرکو او فعالو ګډونوالو په توګه، او ښوونکو ته په درناوي سره، له تدریس څخه ښه او اغېزناکه استفاده وکړي.

په پای کې د ښوونې او روزنې له ټولو پوهانو او د ښوونیز نصاب له مسلکي همکارانو څخه، چې د دې کتاب په لیکلو او چمتو کولو کې یې نه سترې کېدونکې هلې ځلې کړې دي، مننه کوم، او د لوی خدای ﷻ له دربار څخه دوی ته په دې سپېڅلې او انسان جوړوونکې هڅې کې بریا غواړم. د معیاري او پرمختللي ښوونیز نظام او د داسې ودان افغانستان په هیله چې وګړي یې خپلواک، پوه او سوکاله وي.

د پوهنې وزیر

دکتور محمد میرویس بلخي

فهرست

شمبری	سرلیکونه	مخونه	شمبری	سرلیکونه	مخونه
۱	ټولنیز ژوند	۱	۱۶	د ښاري خلکو کسبونه	۳۱
۲	کورنۍ	۳	۱۷	د ښارونو ډولونه	۳۳
۳	د کورنۍ اهمیت	۵	۱۸	د افغانستان مهم او تاریخي ښارونه	۳۵
۴	د کورنۍ د غړو دندې	۷	۱۹	د نړۍ لوی ښارونه	۳۷
۵	په کورنۍ کې نظم	۹	۲۰	زموږ هېواد افغانستان	۳۹
۶	جومات	۱۱	۲۱	ملي بیرغ	۴۱
۷	ښوونځی	۱۳	۲۲	دولتي ادارې	۴۳
۸	په ښوونځي کې دندې	۱۵	۲۳	ترافیکي مقررات	۴۵
۹	د افغانستان د پوهنې تاریخچه	۱۷	۲۴	د چاپېریال ساتنه	۴۷
۱۰	په کلي کې ژوند	۱۹	۲۵	څلور اصلي خواوې	۴۹
۱۱	کلیوالي کسبونه او لاسي صنعتونه	۲۱	۲۶	څلور فرعي خواوې	۵۱
۱۲	په کلو کې کرڼه	۲۳	۲۷	نقشه او د هغې څلور خواوې	۵۳
۱۳	په کلو کې مالداري	۲۵	۲۸	د افغانستان څلور خواوې	۵۵
۱۴	په کلو کې د مالدارۍ گټې	۲۷	۲۹	زموږ د هېواد اداري وېش	۵۷
۱۵	ښاري ژوند	۲۹	۳۰	د افغانستان دین ژبه او نفوس	۵۹

شمبره	سرليکونه	مخونه
۴۵	ځمکه او د هغې شکل	۸۹
۴۶	د استوا کرښه	۹۱
۴۷	طول البلدونه	۹۳
۴۸	عرض البلدونه	۹۵
۴۹	د ځمکې حرکتونه	۹۷
۵۰	د ځمکې انتقالي حرکت	۹۹

شمبره	سرليکونه	مخونه
۳۱	د افغانستان غرونه	۶۱
۳۲	د افغانستان مشهور غرونه	۶۳
۳۳	د افغانستان سیندونه	۶۵
۳۴	د افغانستان مشهور سیندونه	۶۷
۳۵	لوېې وچې (قارې)	۶۹
۳۶	د آسیا وچه	۷۱
۳۷	د اروپا وچه	۷۳
۳۸	د افریقا وچه	۷۵
۳۹	د امریکا وچه	۷۷
۴۰	د آسترالیا او اوقیانوسیې وچې	۷۹
۴۱	انتارکټیکا (سویلي قطب)	۸۱
۴۲	سمندرونه	۸۳
۴۳	بحر الکاهل او د اطلس سمندر	۸۵
۴۴	د هند سمندر او شمالي منجمد سمندر	۸۷

لومړی څپرکی ټولنیز ژوند

د څپرکي موخې

- د ټولنې په مفهوم به پوه شي.
- انسان به د ټولنیز موجود په توګه و پېژني.
- د ټولنې په پرمختګ کې به د ټولنیزو اړیکو ارزښت تشریح کړای شي.
- د سولې، پخلاينې او انسان دوستۍ سره به یې مینه او علاقه زیاته شي.
- خپل او د نورو حقونه به و پېژني او هغو ته به درناوی وکړي.

لومړی لوست

ټولنیز ژوند

پوښتنه: په لاندې انځورونو کې څه وینئ؟

پېرډونکي او پلورونکي په بازار کې

د هرات د مرمرینو ډبرو فابریکه

وګړي د نیالګیو کښینولو په حال کې

زده کوونکي د ښوونځي په چاپیریال کې

کوم انځورونه مو چې ولیدل ، ټولنیز ژوند را ښيي .
انسان ټولنیز موجود دی . ټولنیز ژوند په دې معنا دی چې یو شمېر انسانان په یوه جغرافیایي ټاکلې سیمه کې سره ژوند کوي چې گډ دین ، تاریخ ، دودونه او رواجونه لري .

انسانان د ټولنیز ژوند د پر مخ بیولو لپاره یو له بل سره مرسته کوي او خپلې اړتیاوې پوره کوي . انسان نشي کولای چې له ټولنې څخه لیرې او یوازې ژوند وکړي . د دې مقصد لپاره د نورو انسانانو شتون اړین دی . موږ باید په خپلو کې ښې او دوستانه اړیکې ولرو .

په ډلو کې د ټولنیز ژوند په اړه خبرې وکړئ .

- ټولنیز ژوند څه ډول ژوند ته وايي؟
- د انځورونو له مخې د ټولنیز ژوند دوه بېلگې بیان کړئ؟
- موږ باید په خپلو کې څه ډول اړیکې ولرو؟

د خپلې سیمې د ټولنیز ژوند په اړه یو لنډ مطلب په خپلو کتابچو کې ولیکئ .

کورنی

پوښتنه

ستاسې په آند! په کورنۍ کې کوم کسان ژوند کوي؟

د کورنۍ غړي

کورنۍ د کور د غړو په معنا ده چې له: مور، پلار، زامنو او لورگانو څخه جوړه شوې ده، کورنۍ د ماشومانو د ښوونې او روزنې لومړنۍ ځای شمېرل کېږي او ماشومان له مور، پلار، وروڼو او خويندو څخه د ژوند آداب زده کوي. ميندې او پلرونه ماشومانو ته د سلام ادبونه او د مشرانو درناوی ورزده کوي. د ماشومانو شتون په کورنۍ کې ژوند ته خوبي وربخښي. په ځينو کورنيو کې انا، نيکه،

پلار، مور، زامن، لمسيان، ترونه او تريندې يو ځای ژوند کوي، چې دا ټول د کورنۍ غړي گڼل کېږي. پر مور لازمه ده چې د خپل مور، پلار او مشرانو درناوی وکړو.

له ښو وگړو څخه ښه کورنۍ او له ښو کورنيو څخه ښه ټولنه منځ ته راځي. د کورنۍ پياوړتيا د ټولنې د پياوړيتوب لامل گرځي.

په ډلو کې د کورنۍ او د هغود غړو په اړه بحث وکړئ.

- د ماشومانو د ښوونې او روزنې لومړنۍ ځای کوم دی؟
- تاسې له خپلې مور او پلار سره څرنگه چلند کوئ؟
- تاسې له کورنۍ څخه څه زده کوئ؟

د خپل کور د غړو دندې په کتابچو کې وليکئ.

د کورنۍ اهمیت

پوښتنه

ستاسو په آند! ماشوم کوم شيان له کورنۍ څخه زده کوي؟

کورنۍ د ټولنې بنسټ جوړوي، که چېرته د کورنۍ بنسټ ښه او سم وي ټولنه به هم ښه او سمه وي. ماشوم د ټولنیز ژوند اساس له کورنۍ څخه زده کوي. کورنۍ ژوند، ټولنیز ژوند ته د وړننوتو پیل دی. ښه کورنۍ غوره روزنتون دی، چې ماشوم په هغې کې ښه اخلاق، رښتینولي، امانت ساتنه، صبر، سخاوت، سربښندنه، خدمت او د مسؤلیت منل زده کوي. ښه کورنۍ ماشومانو ته د فکر کولو او د علم د زده کړې لارې هواروي. کورنۍ د روزنې او استعدادونو د ودې لومړنۍ غوره مرکز دی.

په ډلو کې د لاندینۍ پوښتنې په اړه بحث وکړئ:
د ټولنیز ژوند اساس کوم ځای کې ایښودل کېږي؟

- ماشوم له ښې کورنۍ څخه کوم شیان زده کوي؟
- ماشوم د کورني ژوند اساس چېرته زده کوي؟
- کوم مهال به یوه کورنۍ پیاوړې او ځواکمنه وي؟

د کورنۍ د اهمیت په اړه څو کرښې په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

د کورنۍ د غړو دندې

پوښتنه

ستاسو په آند! د ورځنيو کارونو سمول څه گټې لري؟

د کورنۍ هر غړی دندې لري. د ژوند د چارو د پرمخ بېولو لپاره د کورنۍ د غړو ترمنځ مرسته اړینه ده. پلار تل د کورني ژوند د اړتياوو د پوره کولو لپاره زیارباسي او د ماشومانو په روزنه او د کور په کارونو کې ونډه اخلي. ميندې د کور د کارونو د سرته رسولو سربېره د خپلو ماشومانو ساتنه او روزنه کوي، له کور څخه بهر دندې، لکه: معلمي، طبابت او داسې نورې پرمخ وړي. په کورنۍ کې لوني او زامن هم د خپل توان او استعداد سره سم د کور په کارونو کې مرسته کوي.

نېکمرغه کورنۍ هغه ده چې غړي يې په خپلو کې مهربان، خواره او يو تربله سره مرسته کوي.

په ډلو کې د کور په کارونو کې د اولادونو د ونډې اخېستلو د اهميت په اړه خبرې وکړئ.

- د کورنۍ د غړو ترمنځ مرسته کول څه اهميت لري؟
- يوه نېکمرغه کورنۍ څنگه جوړېږي.
- ميندې د کور د کارونو د ترسره کولو سربېره، نورې کومې دندې پرمخ وړي؟

هغه کارونه چې په کور کې سرته رسوئ په خپلو کتابچو کې وليکئ.

په کورنۍ کې نظم

پوښتنه

ستاسې په آند! په کورنۍ کې د نظم شتون څه اهمیت لري؟

کور د کورنۍ دغړو د استوګنې ځای دی. د سوکاله ژوند لپاره په کورنۍ کې د نظم او سمون مراعاتول ډېر اړین دي.

په کورنۍ کې د نظم د راوستلو لپاره باید هرڅه له استفادې وروسته په خپل ټاکلي ځای کې کېښودل شي. د کورنۍ هرغړی باید خپل شيان، لکه: کالي، بوټونه، کتابونه د کار او ښوونځي وسایل په خپل ټاکلي ځای کې کېږدي، ترڅو د اړتیا په وخت کې یې په آسانۍ سره پیدا کړي، په کورنۍ کې د نظم د راوستلو لپاره باید د کورنۍ هرغړی د خپلو چارو د سمون لپاره مهال ویش ولري، چې په هغه کې د خوب، اودس، لمونځ، د قرآنکریم تلاوت، مطالعې،

تفریح، ورزش، د کور د کارونو، یوله بل سره د خبرواترو او داسې نورو وخت معلوم وي.

باید پوه شو چې په کور کې د نظم پلي کول په ژوند کې ښه والی او آسانتیا منځ ته راوړي..

په ډلو کې د کورنۍ د نظم پر گټو خبرې وکړئ.

- د چارو د مهال وېش شتون څه گټه لري؟
- ولې باید هر شی په خپل ځانگړي ځای کې کېږدو؟
- د کومو کارونو رعایت کول په کورنۍ کې د نظم لامل گرځي؟

د خپلو ورځنیو چارو د تنظیم لپاره په خپلو کتابچو کې یو مهال وېش جوړ کړئ.

دویم څپرکی پېر وړنه او روزنه

د څپرکي موخې

- د جومات په ښوونیزه او روزنیزه ونډه به پوه شي.
- په ښوونځي کې د ښوونې او روزنې په ونډه به پوه شي.
- د ښوونځي دندې به تشرېح کړای شي.
- په جومات او ښوونځي کې به له زده کړې سره مینه پيدا کړي.

شپږم لوست

جومات

پوښتنه: ستاسې په آند! جومات د ماشومانو د ښوونې او روزنې په وده کې څه ونډه لري؟

جومات د عبادت کولو، ښوونې او د مسلمانانو د شورا غوره ځای دی. د جوماتونو د ښوونې او روزنې تاریخ ډېر لرغونی دی چې بنسټ یې د اسلام ستر پیغمبر حضرت محمد (صلی الله علیه وسلم) ایښی دی، په اسلامي نړۍ کې د ښوونې او روزنې بنسټ په جوماتونو کې ایښودل شوی دی.

پخوا به عالمانو، امامانو او پوهانو علم او پوهه په جوماتونو کې زده کوله. ماشومان په ښوونځیو کې له شاملیدو څخه مخکې، د ښوونې او روزنې د ترلاسه کولو لپاره جوماتونو ته ځي. په جومات کې د پنځه وخته لمونځ ادا کول اجر او ثواب لري، سربېره پر دې په مسلمانانو کې د ټولنیزو اړیکو د ودې لامل هم

گرځي. څرنگه چې جومات د عبادت او د مسلمانانو د زده کړې ځای او مدرسه ده، نو له دې امله ټول مسلمانان باید د جومات په آبادۍ، نظافت او پاکۍ کې برخه واخلي.

په ښوونه او روزنه کې د جومات د ونډې په اړه خبرې وکړئ او پایله یې یو تن د ټولګي په وړاندې نوروته واورئ.

- جومات د څه شي ځای دی؟
- په جومات کې د ښوونې او روزنې بنسټ چا ایښی دی؟
- پنځه وخته لمونځونه په جمعي سره څه ګټې لري؟

په ښوونه او روزنه کې د جومات د ونډې په اړه یو مطلب جوړ او هغه په راتلونکي لوست کې ولولئ.

ښوونځی

پوښتنې

- ستاسې په آند! ښوونځی او ښوونه او روزنه په ټولنیز ژوند کې څه ونډه لري؟
- څه فکر کوئ، ښوونځی سربېره پردې چې د علم او پوهې ځای دی، نور څه اهمیت لري؟

له کورنۍ او جومات څخه وروسته لومړنی ټولنیز بنسټ ښوونځی دی چې ماشومان پکې په رسمي او منظمه توګه ښوونه او روزنه ترلاسه کوي. ښوونځی هغه ځای دی چې په هغې کې زده کوونکي دیني، اخلاقي، علمي او ادبي ښوونه او روزنه ترلاسه کوي.

ښوونځی له دې کبله اهمیت لري چې هلته ډول، ډول علوم زده کوو او له خپلو ټولنیزو مسوولیتونو سره بلدتیا پیدا کوو. په ښوونځي کې د پوهې او علم پر زده کړې سربېره له نورو زده کوونکو او استاذانو سره پېژنو او له هغوی سره ټولنیزې اړیکې ټینګوو. همدارنګه د ګډ ژوند، مرستې او یو بل ته د درناوي وړتیاوې لاسته راوړو.

د ګټورې پوهې او سالمې روزنې په ترلاسه کولو سره صالح او پوه انسانان ټولنې ته وړاندې کېږي، ترڅو خپل ځان، کورنۍ او هېواد ته د خدمت کولو جوګه شي. بنسټ څه ته وايي؟ بنسټ په لغت کې اساس او تهداب ته وايي. په اصطلاح کې، هر هغه جوړښت ته ویل کېږي چې د ټولنې د اړتیا وړ د پوره کولو لپاره رامنځته شوی وي، لکه: مدرسې، ښوونځي، روغتونونه او دولتي ادارې.

په ډلو کې په دې اړه چې موږ چېرته بېلابېل علوم زده کوو او له ټولنیزو مسوولیتونو سره بلدتیا پیدا کوو بحث وکړئ.

- له کورنۍ او جومات څخه وروسته ماشومان کوم بنسټ ته لاره مومي؟
- په ښوونځي کې زده کوونکي کوم شيان زده کوي؟
- ګټوره ښوونه او سالمه روزنه د څه شي لامل ګرځي؟

د علم په زده کړه کې د ښوونځي د ونډې په اړه څو کرښې په خپلو کتابچوکې ولیکئ.

په ښوونځي کې دندې

پوښتنې

- آیا پوهېږئ! د ښوونځي هر غړی څه دنده لري؟

- ستاسې په آند، زده کوونکي باید په ښوونځي کې کومې دندې سرته ورسوي؟

په ښوونځي کې د ښوونکو غونډه

هر څوک په ښوونځي کې خپلې اړوندې دندې په خپله سرته رسوي، د بېلگې په توګه: د ښوونځي د مدیر دنده د نورو په پرتله مهمه ده. هغه دنده لري چې د ښوونځي اړیکه د زده کوونکو له کورنۍ او دولتي ادارو سره وساتي. د ښوونکو غونډه په ټاکلي وخت پیل کړي، د ښوونځي د مرستیالانو او سرښوونکو دنده د مضمونونو د مهال وېش جوړول، د درسي موادو، حاضري او ترقي تعلیم تیارول او د مدیر په نه شتون کې د ښوونځي سرپرستي او د مدیر د دندو سرته رسول هم د هغوی پر غاړه دي.

د ښوونکو دندې ټولګې ته په ټاکلي وخت تلل، د زده کوونکو له حال څخه خبرتیا، لوست ورکول، د ستونزو د حل لپاره چمتو والی او د هغوی سالمې روزنې ته پاملرنه ده.

ملازمین د ښوونځي د پاکۍ او صفایۍ دنده لري. د زده کوونکو دنده دا ده چې هره ورځ (د جمعې او رخصتو څخه پرته) ښوونځي ته لاړشي، په خپلو زده کړو کې کونښ وکړي. د ښوونکو خبرو ته غور کېږدي، له بې حایه ناسوبتیا څخه ډډه وکړي، له ټولګي څخه په خپل سر ونه وځي، د خپل ښوونځي په زرغونیدو، پاکۍ او نظافت کې برخه واخلي. ښه زده کوونکي د مدیر، ښوونکو او ټولو زده کوونکو درناوی کوي او تل د ښوونځي په ډله ییزو چارو کې پوره ونډه اخلي، د ښوونځي مقررات عملي کوي او مسوولیت پېژندونکي وي.

د ښوونځي اداره د پورتنیو دندو سر بهر مهکلفیت لري چې د زلزلې او اور لګېدنې د ژغورنې مهارتونه هم زده کوونکو ته وروښايي.

په ډله ییزه توګه د ښوونکي د دندو په اړه خبرې وکړئ.

- زده کوونکي په ښوونځي کې کومې دندې لري؟
- تاسې د ښوونځي په کومو چارو کې برخه اخلي؟
- د ښوونځي د سر ښوونکو دنده بیان کړئ.

د ښه زده کوونکي د دندو په اړه چې څومره پوهېږئ په خپلو کتابچو کې یې ولیکئ.

د افغانستان د پوهنې تاريخچه

پوښتنه

څه فکر کوئ! زموږ په هېواد کې رسمي پوهنه څه وخت رامنځته شوه؟
زموږ په هېواد کې د ماشومانو ښوونې او روزنې له پخوا څخه شتون درلود.
ماشومانو په جوماتونو او کورونو کې زده کړې کولې، لوستل او ليکل يې زده
کول. د رسمي ښوونې او روزنې بنسټ د امير شيرعلي خان د پادشاهۍ په
مهال د دوو ښوونځيو په جوړېدوسره چې يو يې ملکي او بل يې نظامي و
کينډول شو.

له هغه وروسته د (حبیبې او حربې) په نومونو دوه ښوونځي د امیر حبیب الله خان په مهال پرانیستل شول.

د امیرامان الله خان په وخت کې په افغانستان کې ښوونې او روزنې ښه پرمختګ وکړ، د نارینه وو په عصري ښوونځیو سربېره یو ښځینه ښوونځی په کابل کې د مستورات په نامه هم پرانیستل شو. د امیر حبیب الله کلکاني په پاچاهۍ کې ښوونځي وتړل شول. بیا د محمد نادر خان په وخت کې د ښوونځیو دروازې د زده کوونکو پر مخ خلاصې شوې. د محمد ظاهر شاه په وخت کې ښوونې او روزنې ډېر پرمختګ وکړ. د وخت په تېرېدو سره چې په هېواد کې یو لړ پېښې را منځ ته شوې، د پوهنې نظام تر ټولو زیات زیانمن شو. په هېواد کې د ډېرو بدلونونو او د نوي نصاب په منځته راتلو سره اوس زموږ د ښوونې او روزنې سیستم د غورېدو په حال کې دی. د دولتي ښوونځیو او پوهنتونونو سربېره په لس ګونه خصوصي ښوونځي او پوهنتونونه د هېواد په مرکز او ولایاتو کې تاسیس شول، چې دا په هېواد کې د ښوونې او روزنې د پرمختګ ښکارندوی دی.

په ډلو کې د لوست د عمده ټکو لنډیز په څو کرښو کې ولیکئ.

- په پخوا وختونو کې زموږ په هېواد کې ښوونه او روزنه په څو ډوله ترسره کېده؟
- د حبیبې لیسه د کوم پاچا په وخت کې پرانیستل شوې ده؟
- ښځینه ښوونځی د لومړي ځل لپاره د چا په وخت او په کوم ځای کې پرانیستل شو؟

د کورنۍ د مشرانو په مرسته د هغو کسانو لست تیار کړئ چې ستاسو له ښوونځي سره یې مادي او معنوي مرستې کړې دي، بیا یې په ټولګي کې نورو ته وړاندې کړئ.

دریم خپرکی

کلی

د خپرکي موخي

- په کلی کې به د ژوند سره بلد شي.
- کلیوالی کسبونه او لاسي صنعتونه به زده کړي.
- د کرنې د چارو ډولونه به بیان کړای شي.
- د مالدارۍ گټې به درک کړي.
- د کرنې او مالدارۍ سره به مینه پیدا کړي.

لسم لوست

په کلي کې ژوند

پوښتنې

- څه فکر کوئ! خلک په کلي کې په کوم ډول ژوند کوي؟
- ستاسو په آند، د کلي ژوند له ښاري ژوند سره څه توپیر لري؟

د کلي انځور

کلی د ښار په پرتله کوچنی دی او نفوس یې له ښار څخه لږ وي. د کلي خلک په کرنه، مالدارۍ او لاسي کارونو بوخت وي چې همدا کسبونه د کلي د اقتصادي شتمنیو سرچینې جوړوي. په کلي کې ژوند کول د ښار په پرتله ساده دی، په کلو کې، باغونه او ډول ډول ونې وي. له دې کبله د کلي هوا پاکه او په زړه پورې وي او خلک یې د ښه صحت او روغتیا خاوندان دي.

د کلي خلک ډېر زیارکښ، مېلمه پاله، مهربانه او یو له بل سره د وروړۍ او دوستۍ اړیکې لري.

په کلي کې ټولنیز ژوند د مرستې او همکارۍ پربنسټ ولاړ دی او خلک یو د بل په غم او ښادۍ کې گډون کوي. دولت د کلو د خلکو د ژوند د ښه کېدلو، د روغتیايي، ښوونیزو، کرنیزو، اقتصادي ښو خدمتونو په موخه د کلو د پراختیا وزارت جوړ کړی دی.

دولت دنده لري چې د طبیعي پېښو، لکه: زلزلې، طوفان، اورلگیدنې او داسې نورو په اړه خلکو ته پوهاوی ورکړي، چې مخکې له مخکې د هغو په وړاندې چمتو شي او همدارنگه د پېښو د رامنځته کېدلو په وخت کې زیانمنو خلکو ته مرستې ورسوي.

د کلي خلک زیاتره په کومو چارو بوخت وي؟ په دې اړه په ډلو کې سره خبرې وکړئ.

- د کلي د اقتصادي عوایدو اساسي سرچینې څه شی جوړوي؟
- ولې د کلي خلک له ښې روغتیا او سلامتۍ څخه برخمن دي؟
- د کلو د خلکو د ښه خدمت لپاره د دولت په چوکاټ کې کوم وزارت جوړ شوی دی؟

د کلیوالي ژوند په اړه څو کرښې په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

کلیوالي کسبونه او لاسي صنعتونه

پوښتنې

- څه فکر کوئ! په کلي کې څه ډول کسبونه او لاسي کارونه دود دي؟
- ستاسو په فکر، زموږ د هېواد کلیوالي لاسي صنعتونه کوم دي؟

د کلو اوسیدونکي زیاتره د بزگرۍ، ښوالۍ او مالدارۍ په چارو بوخت وي، خو د هغو تر څنګ ځینې کسان د خپلو کلیوالو د اړتیاوو د پوره کولو لپاره ځانګړي کسبونه او لاسي کارونه هم سرته رسوي، لکه: پښګري، ترکاني، کولالي، خټګري، ټټاري، زرګري، حلبي سازي همدارنګه د پوزي، غالی، تګر، سترنجی، شال، لونګی، جاکټ او شړۍ اوبدل، خامک او چرمه ګنډل او داسې نور. درانه کسبونه، لکه: پښګري، خټګري، ترکاني او داسې نور. د نارینه وو کار دی او لاسي کارونه، لکه: خامک ګنډل، چرمه ګنډل او داسې نور زیاتره ښځې ترسره کوي. ځینې لاسي صنعتونه، لکه: غالی، تګر او د خامک ګنډنې ځینې ډولونه د هېواد د صادراتو مهمه برخه جوړوي. ځکه چې د

کلیوالو کسبگرو تولید ډېر ابتدایي او ساده وي او د خپلو کلیوالو ټولې اړتیاوې نشي پوره کولای، نو له همدې کبله د کلي خلک خپلې اړتیاوې له خپلو نژدې بازارونو څخه ترلاسه کوي. او د لاسي صنایعو محصولات په شاوخوا او لږې بازارونو کې خرڅوي.

په ډلو کې د لوست غوره مطلبونه په لنډه توګه وواياست.

- د لاسي کارونو کوم ډول تولیدات زموږ د هېواد د صادراتو مهمه برخه جوړوي؟
- په کلو کې ښځې کوم ډول کلیوالي کسبونه او لاسي صنایع پرمخ وړي؟
- په کلو کې نارینه په کوم ډول کسبونو بوخت وي؟

د خپلو مشرانو په مرسته د کلیوالي کسبونو او لاسي صنعتونو ګټې په خپلو کتابچو کې ولیکئ او په بل درسي ساعت کې یې خپلو ټولګیوالو ته ولولئ.

په کلو کې کرنه

پوښتنې

- ستاسو د کلي مهم کرنیز محصولات څه شی دي؟
- کله تاسې د کرنې په چارو کې له خپلې کورنۍ سره مرسته کړې ده؟
- زموږ د هېواد زیاتره خلک په کلو کې ژوند کوي، د کلي هوا پاکه او خاوره یې د کبست او کرنې لپاره برابره وي. د کلي خلک زیاتره په کرنې او مالدارۍ بوخت وي. کرنیز او حیواني محصولات د کلي د اقتصاد بنسټیزه برخه جوړوي. زموږ گران هېواد افغانستان یو کرنیز هېواد دی چې د هغې ځینې پیداوار په لاندې ډول دي:

- ۱- غلې دانې، لکه: غنم، وریجې، وربشې، جوار او...
- ۲- بقول (پلي لرونکي نباتات)، لکه: لوبیا، نخود، مشنگ، باقلي اومی (ماش).

په تراکتور یوې

په غوايانو یوې

- ۳- غوري لرونکي تخمونه، لکه: پندانه (پنبه دانه)، کونځلې، زغر، شړشم، زيتون او لمر کلی (آفتاب پرست).
- ۴- طبي بوټي، لکه: زعفران، هنجه، بادیان، زنکۍ (زیره) خوره وله او...
- ۵- قند لرونکي بوټي، لکه: گني، چغندر او...

۶- تازه مېوې لکه: انگور، زردآلو، گيلاس، آلوبالو، شفتالو، آلوچې، توت، مڼې، ناک، انار، خټکي، هندواني، مالټې، نارنج، ليمو او داسې نور.

۷- وچې مېوې، لکه: بادام، پسته، غوزان، جلغوزي، مميز، انځر او نور.

۸- د سبو ډولونه، لکه: کچالو(الوگان)، پياز، تور بانجان، بنډۍ، کدو، فاصليه، تورايي، گندنه، پالک، بادرنګ، کاهو، دانيه، نعناع، ايلنۍ، مولۍ، سرې مولۍ هوره، مرچ او داسې نور.

پر پورتنیو کرنيزو محصولاتو سربېره د هېواد په ځينو ولايتونو کې يو لړ ځنگلونه هم شته چې له مېوو او لرګيو څخه يې ګټه اخېستل کېږي.

وچې او تازه مېوې او ځينې طبي بوټي بهرنيو هېوادونو ته صادريږي چې د هېواد د صادراتو مهمه برخه جوړوي، د کرنې او زراعت د اهميت له کبله دې پايلې ته رسېږو چې کرنه او بزګري ښه با ارزښته او شريفه دنده ده او د اسلام په سپېڅلي دين کې اجراو ثواب لري.

هره ډله دې د خپلې سيمې کرنيز محصولات په خپلو کتابچو کې وليکي.

- ستاسې په سيمه کې کوم ډول بوټي او مېوې زيات اقتصادي ارزښت لري؟
- کرنه زموږ په کورني اقتصاد کې څومره ارزښت لري؟
- د افغانستان کوم ډول کرنيز حاصلات بهر ته صادريږي؟

د کورنۍ په مرسته د څو طبي بوټو نومونه په خپلو کتابچو کې وليکئ.

په کلو کې مالداري

پوښتنې

- څه فکر کوئ! په کلو کې څه ډول کورني څاروي ساتل کېږي؟

- ستاسو په آند! د څارويو محصولات څه گټې لري؟

انسانانو له پخوا زمانو څخه د خپل ژوند د اړتياوو د پوره کولو لپاره کورني څاروي ساتلي او له هغو څخه يې گټه اخېستې ده، زموږ په هېواد کې د څارويو د ساتنې او پالنې کسب د کورنيو څارويو، لکه: وزو، پسونو، غوايانو، اوبسانو، آسانو، کچرو، خرو او نورو څخه عبارت دی څرنگه چې په کلو کې د ښارونو په

نسبت څارويو ساتلو ته زمينه ډېره برابره ده، نو ځکه د کلو خلک د خپل ژوند د اړتياوو د پوره کولو لپاره زياتره څاروي ساتي او د هغو له روزلو سره ډېره مينه لري.

- په ډلو کې د لاندې پوښتنو په اړه خبرې وکړئ.
- ستاسو په کلي کې کوم څاروي ډېر ساتل کېږي؟ نومونه يې واخلي.
- ولې د کلي خلک د څارويو له ساتلو سره ډېره مينه لري، بيان يې کړئ؟

- کورني څاروي د کومو موخو لپاره ساتل کېږي؟
- انسانانو له څه وخت څخه را پدې خوا د مالدارۍ کسب غوره کړی دی او ولې؟
- کومو څارويو ته کورني څاروي وېل کېږي؟

د څارويو د ساتلو په اړه په خپلو کتابچو کې دوې جملې وليکئ.

په کلو کې د مالدارۍ گټې

پوښتنه

ستاسو په آند! د کومو څارویو له شیدو، پوستکو او غوښو څخه گټه اخیستل کېږي؟

الله (جَلَّ جَلَالُهُ) څاروي د انسانانو د گټو لپاره پیدا کړي دي، ترڅو له غوښو، پوستکو، وړيو او وژغڼو څخه یې گټه واخلي. مالداري په کلو کې ډېرې گټې لري.

د بېلگې په توگه: د وزو، مېړو او غواوو له شیدو څخه مستې، پیړۍ، شرومبې، کوچ، پنېر، چکه او کورت جوړوي. د حیواناتو له وړيو او وژغڼو څخه غالۍ، ټغرونه، لیمڅي او قالینچې جوړوي. له غوايانو څخه د کرنې د ځمکو دیوې کولو او له خرو، کچرو او آسونو څخه د بار وړلو او سپرلۍ لپاره کار اخیستل کېږي. همدا راز له حیواني سرې څخه د کرنې د ښه والي لپاره هم گټه اخیستل کېږي.

د څارويو پوستکي او وړۍ له هېواد څخه بهرته صادريږي. څرنگه چې د اهلي څارويو ساتل د هېواد د اقتصاد په لوړوالي کې اغېزه لري، نو خلک بايد د څارويو روزلو او ساتلو ته پاملرنه وکړي.

په ډلو کې د مالدارۍ د گټو په اړه خبرې وکړئ.

- د څارويو له شيدو څخه کوم شيان لاسته راځي؟
- د هېواد کوم حيواني محصولات بهرته صادريږي؟
- د حيواناتو روزنه او پالنه څه گټې لري؟

په کلو کې کوم کارونه د حيواني محصولاتو د زياتوالي لامل کېږي، په دې اړه څو کرښې په خپلو کتابچو کې وليکئ.

څلورم څپرکی

ښار

د څپرکي موخي

- له ښاري ژوند سره به بلد شي.
- ښاري کسبونه به وپيژني.
- د ښارونو د ډولونو توپير به وکړای شي.
- د افغانستان تاريخي ښارونه به په نقشه کې وښودلای شي.
- د نړۍ د سترو ښارونو نومونه به واخېستلای شي.
- د افغانستان له تاريخي ښارونو سره به يې مينه پيدا شي.

پنځلسم لوست

ښاري ژوند

پوښتنه: څه فکر کوئ! ښاري ژوند له کليوالي ژوند سره څه توپير لري؟

د کابل ښار انځور

د هرات ښار انځور

ښارونه، د بازارونو، سرکونو، ښاروالۍ، پارکونو، د لیدلوځایونو، دولتي او غیر دولتي ادارو لرونکي وي.

ښارونه د کلو په پرتله لوی وي، نو ځکه په ښارونو کې ډېر خلک ژوند کوي. څرنگه

چې په ښارونو کې د کار او د آسانتیاوو زمینه برابره ده، له دې امله په کې بېلابېل قومونه او خلک گډ ژوند کوي.

په ښارونو کې دولتي ادارې، ښوونځي، مدرسې، پوهنتونونه، تولیدي کارخانې، هوايي ډگر، بانکونه، سوداگریز مرکزونه او داسې نور ټولنیز او اقتصادي تاسیسات شته. د ښار خلک په دولتي او غیر دولتي ادارو، مؤسساتو، سوداگرۍ، بازارونو، د تولید په کارخانو او نورو چارو کې بوخت وي، په ښارونو کې خلک د تگ او راتگ لپاره له موټر، موټرسایکل، بایسکل او داسې نورو څخه کار اخلي. موټر به هغه وخت یو ښه، پاک او ښکلی ښار ولرو چې هر وگړی یې د ښار په پاکوالي کې برخه واخلي.

ښاري خلک زیاتره پر کومو چارو بوخت وي؟ په دې اړه په خپلو ډلو کې خبرې وکړئ.

- ښار څرنگه حای ته ویل کېږي؟
- په ښارونو کې د دولتي ادارو ترڅنگه نور کوم مرکزونه شته؟
- ولې په ښارونو کې ډېر وگړي ژوند کوي؟

د خپلو کورنیو د غړو په مرسته د ښار د خلکو د دندو نومونه په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

د ښاري خلکو کسبونه

پوښتنه

ستاسو په آند! ښاري خلک په کومو کارونو بوخت دي؟

غالي اوبدل

ترکانې

پښگري

معماري

ښاري خلک بېلابېل کسبونه لري، لکه: پښگري، مسگري، زرگري، خټگري، ترکانې، کولالي، خياطي، چمپاري او داسې نور چې د انسان په واسطه جوړېږي. د ښار ډېر اوسیدونکي په داسې کارونو، لکه: معلمي، طبابت، انجینري او په دولتي ادارو کې په ماموریت او داسې نورو کارونو بوخت دي. د ښار په بازارونو کې ډول ډول شیان او توکي، لکه: موټر، موټر سایکل، بایسکل، راډیو، تلویزیون، کمپیوټر

او نور برقي سامانونه، ډول ډول ټوکران او کالي، بوټان، د کور سامان او داسې نور پلورل کېږي. یو شمېر دا شیان په ښارونو کې جوړېږي او یو شمېر یې له بهرنیو هېوادونو څخه واردېږي.

په ډلو کې د ښاري کسبونو په اړه خبرې وکړئ؟

- په ښارونو کې سربېره په پښګرۍ نور کوم کسبونه شته؟
- کوم شیان په ښار کې پلورل کېږي؟
- د ښار زیاتره خلک په کومو کارونو بوخت دي؟

هغه کسبونه چې ستاسو په سیمه کې شته، په خپلو کتابچو کې یې ولیکئ.

د ښارونو ډولونه

پوښتنه

په انځورونو کې کوم ډول ښارونه وینئ؟

ښارونه د ځینو ځانګړتیاوو له مخې په لاندې ډول دي:

صنعتي ښارونه

هغه ښارونه دي چې تولید پکې کېږي، په دې ښارونو کې لومړني توکي په سوداګریزو مصنوعاتو بدلیږي.

سوداګریز ښارونه

ځینې ښارونه د راکړې ورکړې مرکزونه دي چې په عمومي ډول بندري ښارونه همدارنګه ځانګړتیاوې لري.

فرهنگي ښارونه

دا ډول ښارونه د علمي، فرهنگي، لوړو زده کړو او د علمي مرکزونو په درلودلو مشهور وي.

سیاسي ښارونه

دا ډول ښارونه په عمومي ډول مرکزي ښارونه او د اړوندو هېوادونو پایتختونه وي چې د دولت د اداري او سیاسي چارو تصمیمونه په کې نیول کېږي.

د سیل او سیاحت ښارونه

هغه ښارونه چې ښه موقعیت، تاریخي آثار او د سیل او تفریح لپاره په زړه پورې ځایونه ولري د سیل او سیاحت ښارونه دي.

مختلط یا عمومي ښارونه

دا ښارونه سره له دې چې صنعتي مرکزه دي، سوداګریز، فرهنګي او تفریحي فعالیتونه هم په کې ترسره کېږي.

له پورتنیو ځانګړتیاوو سره سم زموږ په هېواد کې کوم ښار شته؟ په دې اړه په خپلو ډلو کې سره خبرې وکړئ.

- د صنعتي ښارونو ځانګړتیاوې بیان کړئ.
- سیاسي ښار (پایتخت) کومې ځانګړتیاوې لري؟
- د کابل ښار په کوم ډول ښارونو کې شمېرل کېږي؟

د کابل ښار په اړه په خپلو کتابچو کې څو کرښې ولیکئ.

د افغانستان مهم او تاريخي ښارونه

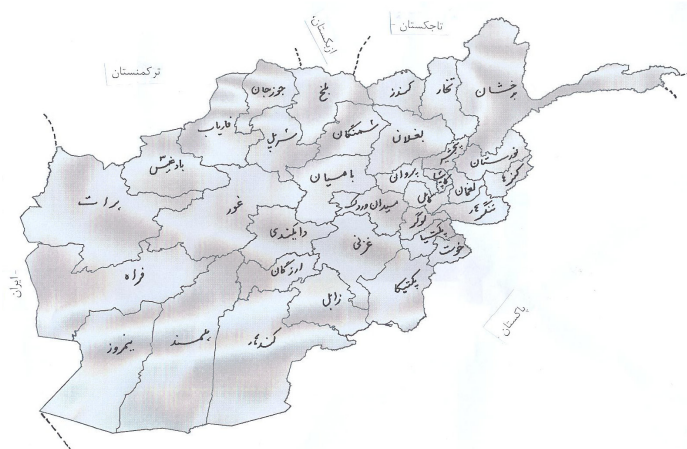
پوښتنه

ستاسو په آند! د افغانستان تاريخي ښارونه کوم دي؟

زموږ گران هېواد افغانستان يو لرغونی هېواد دی، چې لوی، تاريخي او لرغوني ښارونه يې له بلخ (أم البلاد)، هرات، باميان، کابل، کاپيسا، بست، غور، غزني او داسې نورو څخه عبارت دي. د ورېښمو تاريخي لاره هم د افغانستان له ځينو ښارونو څخه تېرېدله چې د چين او هندوستان هېوادونه يې له اروپا سره نښلول. د وخت په تېرېدو سره د ژوند په بېلابېلو برخو کې پرمختگونه

منځته راغلل او ښارونه هم پراخ شول. نن زموږ د هېواد مهم او لوی ښارونه، لکه: کابل، مزار شریف، کندهار، هرات، جلال آباد، غزني، کندز، لښکرگاه، خوست، تالقان، پلخمری، بامیان، گردیز او داسې نور دي.

خو ټنه زده کوونکي دې په وارسره د نقشي پرمخ د افغانستان تاریخي ولایتونه، لکه: کندهار، بلخ، پروان، کندز، پکتیا، هرات، بامیان، غور او غزني ونښي.

- اُم البلاد زموږ د گران هېواد کوم ښار ته ویل کیده؟
- د ورېښمو لار کوم هېوادونه سره نښلول؟
- د افغانستان د اوسنیو پنځو مهمو او لویو ښارونو نومونه واخلي؟

د افغانستان د پخوانیو ښارونو نومونه په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

د نړۍ لوی ښارونه

پوښتنه

له تاسو څخه چا د نړۍ د یوه لوی ښار نوم اوریدلی دی؟

په دې نړۍ کې چې موږ ژوند کوو، لوی لوی ښارونه موجود دي. دا ښارونه د وګړو د زیاتوالي، لوی والي، جغرافیایي موقعیت، دیني، فرهنګي، سیاسي، اقتصادي او سوداګریزو ارزښتونو له امله ځانګړیتوب لري.

د نړۍ ځینې ستر ښارونه دا دي: په سعودي عربستان کې د مکې معظمې او مدینې منورې ښارونه، په ترکیه کې استانبول، په فرانسه کې پاریس، په روسیه کې مسکو، په مصر کې قاهره، په انگلستان کې لندن، په متحده ایالاتو کې نیویارک، په پاکستان کې کراچۍ او په هند کې د ډهلي ښار او داسې نور... دا ښارونه د علمي، فرهنګي، ورزشي مرکزونو او د سیل د ځایونو لرونکي دي.

هر هېواد له خپلې پلازمینې سره په خپلو کتابچو کې یو ځای کړئ.

د امریکا متحده ایالات

قاهره

انگلستان

پاریس

مصر

مسکو

فرانسه

لندن

روسیه

واشنگتون

• د نړۍ د دوو مهمو ښارونو نومونه واخلئ؟

• لوی ښارونه ولې د اهمیت وړ دي؟

• لوی ښارونه کومې آسانتیاوې لري؟

د څو لویو ښارونو نومونه په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

پنځم څپرکی

زموږ هېواد

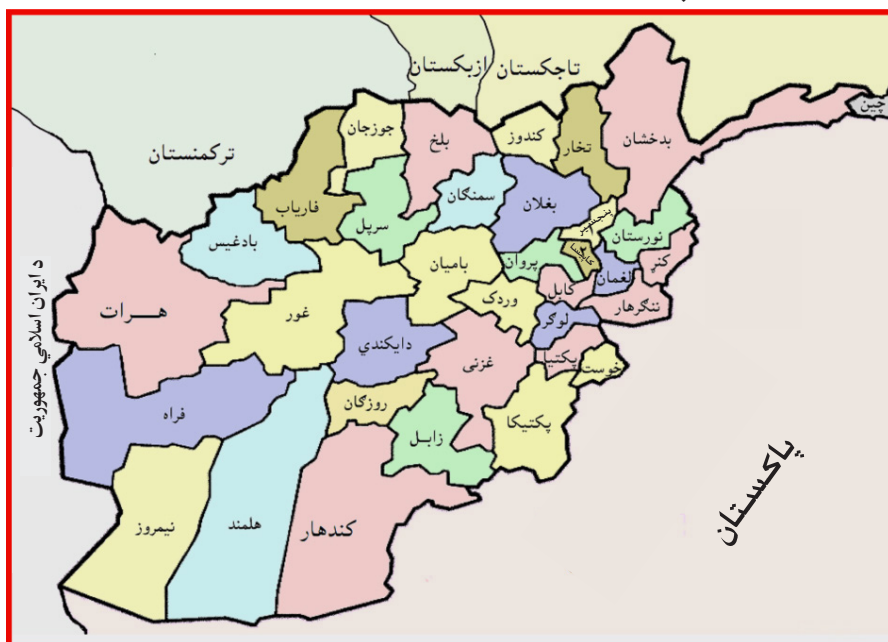
د څپرکي موخې

- خپل هېواد افغانستان به ښه وپېژني.
- ملي بیرغ به وپېژني.
- ترافیکي مقررات به زده کړي.
- د ژوند د چاپېریال په اړه به معلومات ترلاسه کړي.
- د ملي بیرغ رنګونه به تشریح کړای شي.
- د هېواد او ملي بیرغ سره به مینه پیدا کړي.
- د ژوند د چاپېریال په پاکوالي کې به زیار وباسي.

شلم لوست

زموږ هېواد افغانستان

پوښتنه: په نقشه کې څه وینئ؟

افغانستان د ټولو افغانانو گډ کور دی، خلک یې په خپلو کې وروڼه او سره برابر دي، افغانستان یو غرنی هېواد دی. زیاتره غرونه یې په اوږي او ژمي کې له واورو ډک وي، له واورینو غرونو څخه سیندونه سرچینې اخلي چې ښه او ښکلې

هوايي مور ته رابځنلې ده. افغانستان پريمانه طبيعي کانونه او ذخيرې لري، لکه: اوسپنه، سره زر، سپين زر، نفت، گاز، د ډبروسکاره، مس او داسې نور. زموږ د هېواد سوېلي او شمال ختيځې سيمې ډېر ځنگلونه لري، زموږ هېواد د کرنې، بڼوالۍ او مالدارۍ لپاره مناسبه هوا او رڼې اوبه لري. زموږ په هېواد کې ډول ډول کورني او وحشي څاروي شته، موږ له خپل هېواد سره مينه لرو د ورونو او خويندو په څېر يو له بل سره ژوند کوو، خپل حق او د نورو حق پيژنو او د هغو درناوی کوو. يو له بل سره لاس په لاس د خپل گران هېواد په ساتنه او پرمختگ کې زيار باسو.

په ډلو کې زموږ د گران هېواد افغانستان په اړه خبرې وکړئ.

- زموږ د هېواد کومه سيمه ډېر ځنگلونه لري؟
- زموږ په گران هېواد کې کوم ډول طبيعي کانونه او زېرمې شته؟
- د خپل گران هېواد د پرمختگ لپاره بايد څه وکړو؟

د خپل گران هېواد په اړه په خپلو کتابچو کې څو کرښې وليکئ.

ملي بيرغ

پوښتنه

تاسو په ملي بيرغ کې څه وينئ؟

هر هېواد یو بیرغ لري چې د ملي هویت نښه یې ده. زموږ د گران هېواد افغانستان ملي بیرغ، درې رنگه لري: تور، سور او زرغون چې له کینڅ څخه ښي خواته په عمودي ډول یو د بل ترڅنګ په مساوي توګه ځای پرځای شوي دي. دا رنگونه زموږ د هېواد په تاریخ کې ځانګړی مفهوم لري.

- تور رنگ زموږ په هېواد کې د ښکېلا کګرو د تېري نښه ده.
- سور رنگ د هېواد د خپلواکۍ د لارې د شهیدانو د سرووینو نښه ده.
- زرغون رنگ د سمسورتیا، خپلواکۍ او آبادۍ نښه ده.

د افغانستان د ملي بيرغ نښان له سپين رنگه محراب او منبر څخه عبارت دی، چې د ملي بيرغ په منځ کې ځای لري، د محراب او منبر دواړه خواوې يې په دوو کوچنيو بيرغونو، د (لا اله الا الله محمد رسول الله) په سپيڅلې کلمې، الله اکبر او د لمر وړانگې چې د راختلو په حال کې ليدل کېږي ښکلی شوی دی. په لاندینۍ برخه کې يې د هېواد د خپلواکۍ نېټه (۱۲۹۸ لمريز) کال، د افغانستان نوم او په دوو څنډو يې د غنمو وري را ټاو شوي دي. ملي بيرغ د هېواد د تاريخ په اوږدو کې زموږ د خلکو د ملي يووالي، خپلواکۍ او د ځمکنۍ بشپړتيا نښه ده.

موږ د خپل هېواد ملي بيرغ ته په درنه سترگه گورو او د هغه ساتنه کوو.

په ډلو کې د ملي بيرغ د رنگونو په اړه خبرې وکړئ.

- د افغانستان د ملي بيرغ د رنگونو نومونه واخلئ؟
- د بيرغ شين رنگ څه مفهوم لري؟ بيان يې کړئ.
- د افغانستان ملي نښان له څه شي څخه عبارت دی؟ واضح يې کړئ.

د خپل گران هېواد بيرغ په خپلو کتابچو کې رسم او بيا يې رنگه کړئ.

دولتي ادارې

پوښتنه

ستاسو په آند! دولتي ادارې د کومو موخو لپاره جوړې شوي دي؟

هر هېواد د نظم راوستلو، خلکو ته د خدمت کولو، د اړیکو ټینګولو او د چارو د سرته رسولو لپاره، حکومت او ادارو ته اړتیا لري، چې دا ادارې د وزارتونو او ریاستونو په نامه یادېږي، لکه: د پوهنې، دفاع، کورنیو چارو، بهرنیو چارو، مخابراتو، د لوړو زده کړو، عدليې، ترانسپورت، عامې روغتیا، کرنې او داسې نور وزارتونه چې په بېلابېلو برخو کې د خلکو لپاره کار کوي.

وزارتونه او حکومتي مهمې ادارې د هېواد په پلازمېنه کې ځای لري.
د هر وزارت استازي په ولایتونو کې د ریاست او په ولسوالیو کې د مدیریتونو تر
نامه لاندې کار کوي.

زده کوونکي دې په ډلو کې د دولتي ادارو په اړه خبرې وکړي او بیا دې د هغو ادارو په
نومونو چې پوهیږي بیان کړي.

- هر دولت د ښه نظم راوستلو لپاره څه شي ته اړتیا لري؟
- د هر وزارت نماینده گي په ولایاتو او ولسوالیو کې تر کوم نامه لاندې کار کوي؟
- دولتي ادارې څرنگه کولای شي چې خپلو هېوادوالو ته د ښه خدمت کولو جوگه شي؟

د څو وزارتونو نومونه په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

ترافيکي مقررات

پوښتنه

څه فکر کوئ چې په ښار کې د خلکو او وسایطو د تګ را تګ لپاره څه شي ته اړتیا ده؟

په ښار کې د ترانسپورتي
وسایطو او لارو یو د تګ او
راتګ د تنظیم لپاره ترافيکي
قواعد او مقررات شته، د
ترافيکي مقرراتو رعایتول د
تګ او راتګ د آسانتیاوو، د
ترافيکي پېښو او ګڼې ګوني
د مخنیوي لامل ګرځي.

له واټونو څخه د تېرېدو په وخت کې باید ترافیکي نښو، اشارو او د ترافیک د پولیس لارښوونو ته پاملرنه او د هغه مراعات وشي. په واټونو کې ترافیکي څراغونه شته چې درې رنگه لري. شین څراغ د حرکت او له واټ څخه د تېرېدو، ژېړ څراغ، د حرکت لپاره د چمتووالي او سور څراغ د درېدو اشاره ده. پلي کسان باید د تگ او راتگ په مهال له پیاده لارو څخه استفاده وکړي، ترڅو د ترافیکي پېښو څخه وژغورل شي.

یو زده کوونکی دې د ښوونکي په مرسته په ټولګي کې د ترافیکي څراغونو په پام کې نیولو سره له واټ څخه تېرېدل عملي کړي.

- د دې لپاره چې ترافیکي پېښه منځته را نشي څه باید وکړو؟
- شین څراغ د څه شي نښه ده؟
- ترافیکي څراغونه کوم رنگونه لري؟

د ترافیکي اشارو زېړ، سور او شین رنگ د څه شي نښې دي؟ په خپلو کتابچو کې یې ولیکئ.

د چاپېريال ساتنه

پوښتنه

ستاسو په فکر! ونې او ځنگلونه د ژوندانه چاپېريال ته څه گټې رسوي؟

پاک او سمسور چاپېريال

په ښارونو کې د وگړو او اوسېدونکو زياتوالی د اوبو، خوراکي او د
سُون د توکو (موادو) د ډېر لگښت او په چاپېريال کې د خړلو انبارېدل د
بېلابېلو ناروغيو لامل گرځي، د ښار صفایي او پاکوالی د ښاروالۍ دنده
ده، خو دا داسې ستونزه ده، چې د ښار په ټولو اوسېدونکو پورې هم اړه

لري؛ له دې امله هر څوک چې په ښارونو کې ژوند کوي باید د خپل ښار په پاکوالي او سمسورتیا کې د ښاروالۍ سره په مرسته کې فعاله برخه واخلي. موږ باید د چاپېریال په ساتنه کې لاندې لارښوونې په پام کې ونیسو:

- هر کال نیالګي کینوو او چاپېریال پاک وساتو.
- خځلي او کثافات په خپل ټاکلي حای (کثافات دانۍ) کې واچوو.
- د ونو او پارکونو ساتنه وکړو او له ماتولو څخه یې ډډه وکړو.
- په ویالو، لښتیو، پارکونو او سرکونو کې کثافات وانه چوو.
- د خپل کور یا د بل چا د کور مخې ته کثافات او خځلي وانه چوو، باید ټاکلي حای ته یې ورسوو.

په ډلو کې د چاپېریال د سمسورتیا په اړه خبرې وکړئ.

- د چاپېریال په ساتنې کې ښاروالي څه دنده لري؟
- موږ څنګه کولای شو چې خپل چاپېریال پاک وساتو؟
- ناپاک چاپېریال د انسانانو په ژوند کې څه اغېزې لري؟

زده کوونکي دې د پاک چاپېریال د ګټو په اړه څو کرښې په خپلو کتابچو کې ولیکي.

شپږم څپرکی

څلور خواوې

د څپرکي موخې

- د څلورو اصلي خواوو سره به بلد شي.
- د څلورو اصلي او فرعي خواوو توپیر به وکړای شي.
- نقشه او د نقشي څلور خواوې به بیان کړای شي.
- د افغانستان څلور خواوې به په نقشه کې وښودلای شي.

پنځه ویشتم لوست

څلور اصلي خواوې

پوښتنې:

- ستاسو په آند! په دغه انځور کې څه لیدل کېږي؟

- څه فکر کوئ، زموږ په هېواد کې قبله کوم لوري ته واقع ده؟

لمر هره ورځ له یوې خوا څخه راڅپږي او بلې خواته پرېوزي. پخوا انسانانو د څلورو خواوو د پېژندلو لپاره د لمر له راختلو او پرېوتلو څخه ګټه اخیستله.

د لمر د راختلو خوا (لوری) د ختیځ

(شرق) او د لمر پرېوتلو لوري ته لوېدیځ

(غرب) وایي. که موږ د لمر پرېوتو خوا

ته داسې ودرېږو، چې شامو د لمر خاته

خواته وي، په دې صورت کې به زموږ

ښي خوا ته شمال او کینې خوا ته به

مو سویل وي. دا څلور خواوې چې

موږ یې نومونه واخیستل، د څلورو

اصلي خواوو په نامه یادېږي. څلور

شمال

خواوې د قطب نما او مقناطيسي ميلې په واسطه هم ټاکلای شو.

یو زده کوونکی دې خپل مخ قبلي خوا ته وگرځوي او څلور اصلي خواوې دې په تمثيل سره عملي بيان کړي.

۱. د څلورو اصلي خواوو نومونه واخلي؟
۲. انسانان د څلورو لورو د پېژندلو لپاره له کومې طريقې څخه ګټه اخلي؟
۳. که تاسې مخ په لمرخاته ودرېږئ، ستاسو مخ، شا، نبي او کين لاس ته به کوم لوري واقع وي؟

څلور اصلي خواوې په خپلو کتابچو کې وليکئ.

څلور فرعي خواوې

پوښتنه

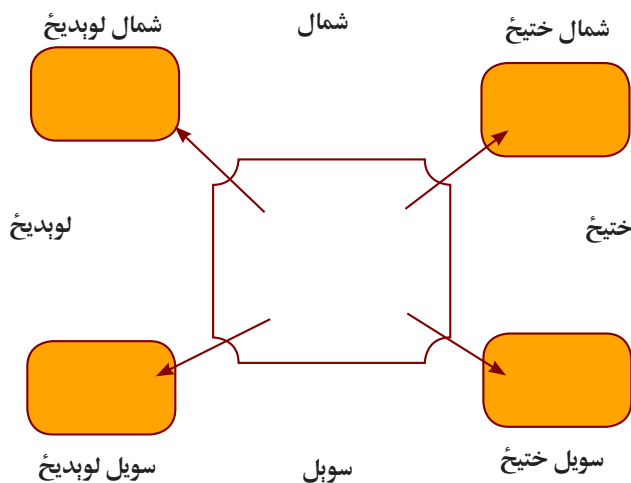
ويلاى شى چې د کوټې څلور گوټونه (کونجونه) کوم لوري رانيږي؟

څلور اصلي او فرعي خواوې

فرعي لوری	اصلي لوری	فرعي لوری
اصلي لوری		اصلي لوری
فرعي لوری	اصلي لوری	فرعي لوری

ختیځ، لوېدیځ، شمال او سوېل خوا وو ته اصلي لوري وايي. فرعي لوري د دوو اصلي لورو په منځ کې پراته دی. یعنې هغه لوری چې د شمال او ختیځ په منځ کې پروت دي، د شمال ختیځ په نوم او هغه لوری چې د شمال او لوېدیځ په منځ کې پروت دی، د شمال لوېدیځ په نوم یادېږي، هغه لوری چې د سوېل او ختیځ په منځ کې واقع دی، د سوېل ختیځ په نامه او هغه لوری چې د سوېل او لوېدیځ په منځ کې پروت دی د سوېل لوېدیځ په نوم یادېږي.

موږ د قبلي، لارو او د ځایونو د پیدا کولو لپاره له څلورو اصلي او فرعي لورو څخه گټه اخلو.

- د لاندې جملو تش ځايونه په مناسبو کلمو په خپلو کتابچو کې پشپړ کړئ:
- د شمال او ختيځ منځ ته وايي.
 - د ختيځ او سويل منځ ته وايي.
 - د شمال او لوېديځ منځ ته وايي.
 - د سويل او لوېديځ منځ ته وايي.

- د څلورو فرعي خواوو نومونه واخلئ؟
- د ختيځ او سويل په منځ کې کوم فرعي لوري پروت دی؟
- د شمال او لوېديځ په منځ کې کوم فرعي لوري پروت دی؟

۱- ستاسو د کورونو په فرعي لورو کې کوم ځايونه پراته دي، په خپلو کتابچو کې يې وليکئ.

یونیتنه

نقشی ته وگورئ او د هغې خلور خواوې په نښه کړئ؟

نقشه داسې وسيله ده، چې د هنې په واسطه د ځمکې د مخ د هېوادونو او مختلفو سیمو په اړه معلومات لاس ته راوړو. جغرافیایي نقشه مور ته د وچو، د سمندرونو، غرونو، سیندونو، ځنگلونو، ښارونو او نورو موقعیت رانښيي. نقشه ډېر ډولونه لري، لکه: طبیعي نقشه، سیاسي نقشه او نور.

هغه نقشه چې غرونه اوسیدونه په کې ښودل شوي وي، د طبیعي نقشې په نامه یادېږي. هغه نقشه چې ولایتونه، ښارونه، پلازمېنې، بندرونه، گډې پولې او هېوادونه په کې ښودل شوي وي، د سیاسي نقشې په نامه یادېږي. په نقشو کې داسې نښې

کارول کپري چې موږ ته بېلابېل جغرافيايي مهم ځایونه او موخې رانښيي.
 په ټولو نقشو کې چې ستاسې په کتاب کې دي او یا د ټولګي په دیوال پورې خړول
 شوي دي، پورته یې د شمال خوا، ښکته لوري ته سویل، ښي لاس ته د ختیځ

د غره نښه

لوری او کین لاس ته مو د لوېدیځ لوری
 پروت دی.

د سیندونو نښه

د څلورو اصلي او فرعي خواوو په مرسته
 کولای شو چې د هېوادونو څلور خواوې
 معلومې کړو.

د ښار نښه

د پلازمېنه (پایتخت) نښه

په خپلو ډلو کې د نقشي له مخې د جملو تش ځایونه په مناسبو کلمو سره په خپلو کتابچو
 کې ډک کړئ.

د افغانستان لوېدیځ ته () موقعیت لري. د افغانستان شمال ته د ()
 او () جمهوریتونه پراته دي. د چین د خلکو جمهوریت زموږ د هېواد
 خواته پروت دی.

- هره نقشه څو خواوې لري؟ نومونه یې واخلئ.
- د نقشي پرمخ څلور خواوې یا لوري څرنگه موندلای شئ؟
- د نقشي پرمخ اصلي او فرعي لوري وښئ؟

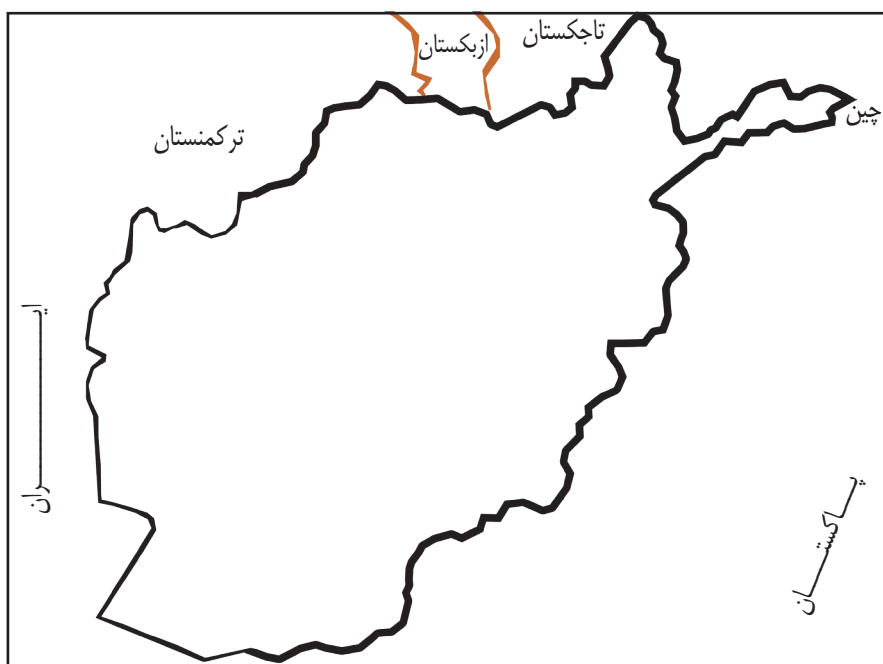

د افغانستان څلور خواوې د نقشي له مخې په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

د افغانستان څلور خواوې

پوښتنه

څه فکر کوئ، د افغانستان څلورو خواوو ته کوم هېوادونه پراته دي؟

زمونږ هېواد افغانستان د آسیا د لویې وچې په سوېل کې پروت دی، زموږ هېواد سمندر ته لاره نه لري، څلورو خواوو ته یې وچه ده. زموږ د هېواد شمالي ګاونډیان د تاجکستان، ازبکستان او ترکمنستان جمهوریتونه دي. لوېدیځ ته مو د ایران اسلامي جمهوریت پروت دی. د سوېل او ختیځ پولې یې د پاکستان اسلامي جمهوریت سره د ډیورنډ د تحميلي کرښې په واسطه په نښه شوې دي چې د افغانستان خلک یې په رسمیت نه پېژني. زموږ هېواد په شمال ختیځه

څنډه کې د چین له جمهوریت سره نښتی دی.

زموږ هېواد د آسیا په لویه وچه کې د خپل موقعیت له مخې ځانګړی اهمیت لري او د یوه پله په څېر د مرکزي آسیا هېوادونه د سویلي آسیا سره نښلوي.

په خپلو کتابچو کې مو د ښي لوري هېوادونه د کينې خوا له اړوندو جملو سره ونښلوئ.

۱- د ازبکستان جمهوریت	۱- زموږ د هېواد په شمال ختیځ کې پروت دی.
۲- د ایران اسلامي جمهوریت	۲- زموږ د هېواد په شمال کې پروت دی.
۳- د چین د خلکو جمهوریت	۳- زموږ د هېواد په لوېدیځ کې پروت دی.

۱- افغانستان د آسیا د لویې وچې په کومه برخه کې پروت دی؟

الف- شمال

ب- ختیځ

ج- سوېل

۲- د افغانستان د ګاونډیو هېوادونو نومونه واخلي؟

۳- د چین هېواد زموږ د هېواد کوم لوري ته پروت دی؟

د افغانستان نقشه په خپلو کتابچو کې رسم کړئ او په هغې کې د ګاونډیو هېوادونو موقعیت په نښه کړئ.

اووم خپرکی: زموږ د هېواد اداري وېش

د خپرکي موخې:

- د افغانستان له اداري وېش سره به بلد شي.
- د افغانستان دین، ژبې او نفوس په اړه به معلومات ترلاسه کړي.
- د هېواد د مشهورو غرونو نومونه بیان کړای شي.
- د هېواد مشهور سیندونه به په نقشه کې وښودلای شي.

نهه ویشتم لوست

زموږ د هېواد اداري وېش

پوښتنه: کله مو فکر کړی دی، چې افغانستان څو ولایتونه لري؟

زموږ د هېواد د ولایتونو نقشه

زموږ گران هېواد افغانستان د اداري وېش له مخې په ۳۴ ولایتونو وېشل شوی دی. هر ولایت د والي له خوا اداره کېږي. والي د ولایت واکمن دی. چې دولتي کارونه د قانون په رڼا کې د هغه تر نظر لاندې اجرا کېږي. هر ولایت

په ولسوالیو وېشل شوی دی. ولسوالي د ولسوالانو له خوا اداره کېږي. زموږ د هېواد مشهور ولایتونه له: کابل، هرات، کندهار، بلخ، کندز، ننگرهار، غزني او هلمند څخه عبارت دي. د افغانستان له لویو ښارونو څخه یو هم د کابل ښار دی چې د گران هېواد پلازمېنه ده. جمهوري ریاست، ملی شورا، ستره محکمه، وزارتونه، لوی علمي او فرهنګي مرکزونه په پلازمېنې کې موقعیت لري.

زده کوونکي دې په پنځو ډلو ووېشل شي. هره ډله دې د هېواد د شمال، سوېل، ختیځ، لوېدیځ او مرکزي ولایتونو نومونه واخلي او د نقشي پر مخ دې نورو ته وښيي.

- ۱- افغانستان څو ولایتونه لري؟
- ۲- ولایتونه د چا له خوا اداره کېږي؟
- ۳- د افغانستان د پلازمېنې نوم څه دی؟ هغه د نقشي پر مخ وښیئ؟

د افغانستان نقشه رسم کړئ او بیا پکې د کابل، کندهار، مزار شریف، هرات، ننگرهار، پکتیا او هغه ولایت چې تاسو په کې اوسېږئ په نښه کړئ.

دېرشم لوست

د افغانستان دين، ژبه او نفوس

پوښتنې

- په لاندې انځور کې څه وینئ؟

- ستاسو په آند! د افغانستان خلک په کومو ژبو خبرې کوي؟

د افغانستان د خلکو دين اسلام دی. د اسلام سپېڅلی دين د مسلمانانو د دريم خليفه، حضرت عثمان (رضي الله عنه) په مهال افغانستان ته راوړسېد او زموږ خلک، پرې مشرف شول. له مسلمانانو سربېره يو لړ شمېر هندوان او سکهان هم زموږ د هېواد اوسېدونکي او د نفوس يوه برخه ده. په افغانستان کې له دېرشو څخه زياتې ژبې شته، چې زموږ د هېواد په بېلا، بېلو سيمو کې پرې خلک خبرې کوي؛ له هغې جملې څخه پښتو او دري د دولت رسمي

ژبې دي. ازبکي، ترکمني، پشه يي، بلوخي، نورستاني، پاميري او گجري ژبې هم د هېواد په هغو ځايونو کې چې زيات شمېر وگړي پرې خبرې کوي، د دريمو رسمي ژبو په توگه منل شوي دي.

د افغانستان د وگړو شمېر شاوخوا (۳۰) ميليونه اټکل شوی دی. د افغانستان خلک مسلمانان، په خپلو کې وروڼه او سره برابر دي.

په ډلو کې د افغانستان د خلکو د دين او ژبو په اړه خبرې وکړئ.

۱- زمور د هېواد د ځينو ژبو نومونه واخلئ؟

۲- د افغانستان د خلکو د نفوس په اړه څه پوهېږئ؟

۳- زمور د گران هېواد خلک څه وخت د اسلام په دين مشرف شول؟

د افغانستان د خلکو د دين او ژبو په اړه څو کړنې په خپلو کتابچو کې وليکئ.

د افغانستان غرونه

پوښتنه

ستاسو په فکر، په افغانستان کې د غرونو شتون څه اهميت لري؟

افغانستان يو غرنی هېواد دی، چې د مساحت $\frac{1}{3}$ برخه يې لوړو او دنگو غرونو نيولې ده. دا غرونه زياتره په مرکزي ختيځ او د هېواد په شمال ختيځو سيمو کې پراته دي. په دې سيمو کې اقليم سوړ وي او زيات وختونه په کې واوره اورېږي. زموږ د گران هېواد د مشهورو غرونو لړۍ له: هندوکش، بابا غر، سپين غر، تورغر، او داسې نورو څخه عبارت دي.

په هغو غړنيو سيمو کې چې د غرونو، ځمکې او واورو نښېدل او د سپلاوونو
خطرونه پکې موجود وي بايد د اوسيدو ځای غوره نه کړو او د خطر د سيمو په
مخ کې نيالگي کينوو.

په خپلو ډلو کې د غرونو د اهميت په اړه خبرې وکړئ.

- ۱- په يوې سيمې کې د غرونو شتون څه اهميت لري؟
- ۲- په غرونو کې واورې د څه شي لامل گرځي؟
- ۳- زموږ د هېواد څوومه برخه غرونو نيولې ده؟

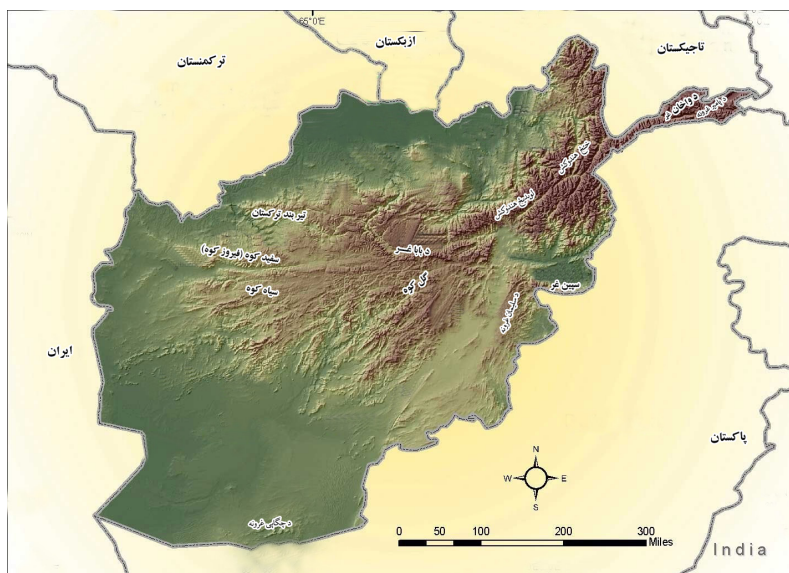

د غرونو د اهميت په اړه په خپلو کتابچو کې څو کرښې وليکئ.

د افغانستان مشهور غرونه

پوښتنه

ستاسو په آند، د افغانستان کوم غرونه مشهور دي؟

د هندوکش د غرونو لړۍ

دغه غر د هېواد له مشهورو او لویو غرونو څخه شمېرل کېږي چې له شمال ختیځ څخه سوېل لوېدیځ ته غځېدلی او په لوېدیځ هندوکش او ختیځ هندوکش وېشل شوی دی. د سالنگ لویه لار چې د هېواد شمالي سیمې له سوېل سره نښلوي، د همدې غرونو د لړیو په منځ کې تېرېږي.

د بابا غر

دا غر زموږ د هېواد په مرکزي برخو کې پروت دی او له ختیځ څخه لوېدیځ ته غځېدلی دی.

سپين غر

د غرونو دا لړۍ د هېواد په ختيځ کې پرته ده، چې له ختيځ څخه د لوېديځ په لور غځېدلې ده. شمالي او جنوبي لمنې يې په لويو او گڼو ځنگلونو پوښل شوې دي. په پورتنیو غرونو سربېره افغانستان نور مشهور غرونه هم لري چې له: فيروز کوه، سياه کوه، سلېمان غر، د ترکستان تيربند او داسې نورو څخه عبارت دي.

د افغانستان د مشهورو غرونو نومونه واخلئ او په نقشه کې يې وښیئ.

۱- د هندوکش د غرونو لړۍ د افغانستان په کومه برخه کې پرته ده او کومه مشهوره لار له هغه څخه تېرېږي؟

۲- د بابا غر په کوم ځای کې پروت دی او له کومه پلوه اهمیت لري؟

۳- سپين غر د څه شي له امله اهمیت لري؟

د خپلې سیمې د غرونو نومونه په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

درې دېرشم لوست

د افغانستان سیندونه

پوښتنه

څه فکر کوئ، سیندونه څه ډول منځته راځي؟

افغانستان د جغرافیایي موقعیت له پلوه چې له سمندرونو څخه لېرې پروت دی. زموږ په هېواد کې اورښت یوازې د ژمي په موسم او د پسرلي په لومړیو وختونو کې کېږي. او د هېواد په لوړو او غرنیو سیمو کې زېرمه کېږي او د کال په اوږدو کې په تیره بیا د اوږي په موسم کې د اوبو لویې سرچینې جوړوي او سیندونه منځته راوړي.

له دې امله زموږ د سيندونو اوبه د پسرلي په موسم كې ډېرې وي. زموږ د هېواد مشهور سيندونه له: آمو، هلمند، كابل، هريړود، مرغاب، كونړ او داسې نورو څخه عبارت دي. د هېواد د سيندونو له اوبو څخه د کرنې، برېښنا، د ژرندود گرځيدلو، كب نيولو او نورو برخو كې گټه اخيستل كېږي.

زموږ د هېواد اوبه د دښتو په خړوبولو د برېښنا د بندونو په جوړولو، د كبانو د روزنې د پروژو او د ژوند د چاپېريال په سمسورتيا كې ډېرې آسانتياوې رامنځته كوي. د يادونې وړ ده چې په خورونو او هغو ځايونو كې چې د سيلابونو خطر وي د اوسېدلو ځای غوره نه كړو او د سيلابونو په مهال ځان خوندي سيموته ورسوو.

په خپلو ډلو كې د هېواد د سيندونو د اهميت او گټو په اړه خبرې وكړئ.

لاندې جملې په خپلو کتابچو كې پوره كړئ

- ۱- سيندونه د خلكو د اړتياوو په پوره كولو كې ډېر..... لري.
- ۲- د سيندونو له اوبو څخه سربېره د (.....) كې گټه اخيستل كېږي.

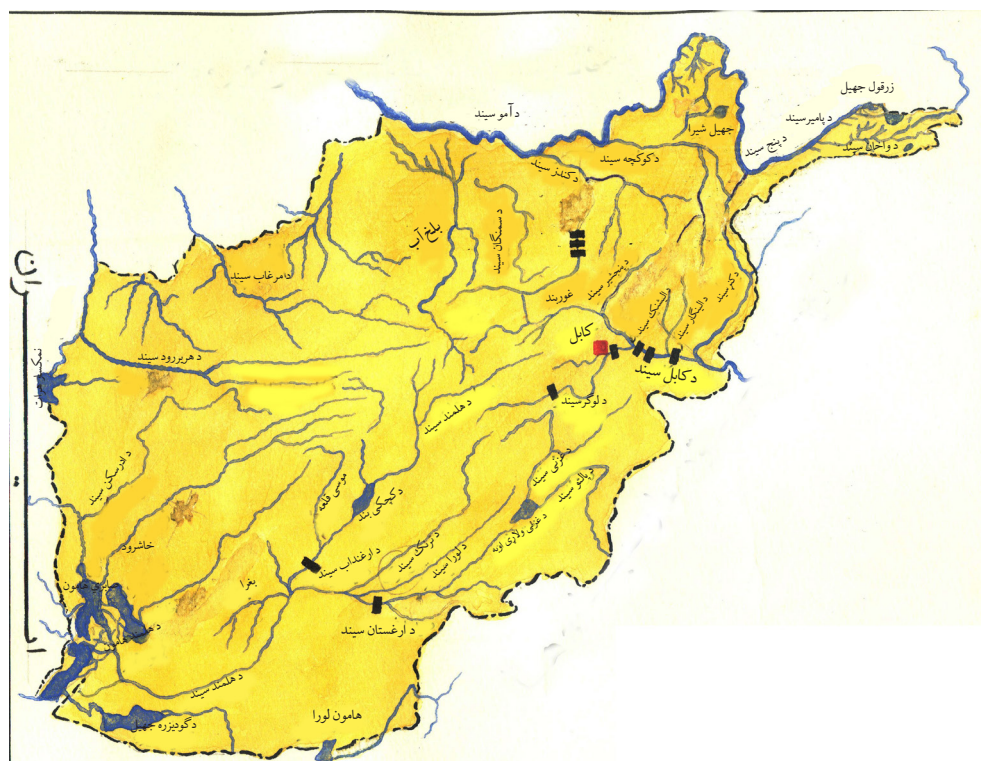
د سيندونو د اهميت او گټو په اړه څو كرنې خپلو کتابچو كې وليكئ.

څلور دېرشم لوست

د افغانستان مشهور سيندونه

پوښتنه

ستاسو په آند، زموږ د هېواد د سيندونو له اوبو څخه سمه گټه ترلاسه شوې ده؟

د آمو سيند

د کوچني پامير د زرقول جهيل له سيمې څخه سرچينه اخلي. د افغانستان له پولو څخه تېرېږي او د ارال په سمندرگي کې توپېږي. دا سيند له افغانستان سره د تاجکستان، ازبکستان او ترکمنستان د هېوادونو ترمنځ گډ سرحد جوړوي. د کوچني او کنډز سيندونه د هغه له مرستيالانو څخه شمېرل کېږي. د هلمند سيند: د هلمند سيند د هېواد له لويو او اوږدو سيندونو څخه دی چې د پغمان له غره څخه سرچينه اخلي. د کجکي د بربنسا بند پر دې سيند جوړ شوی

دی، چې په زرگونو جریبه ځمکه خړوبوي او په پای کې د هلمند په هامون کې توپیري. د ارغنداب سیند د هغه له مرستیالانو څخه دی.

د هریرود سیند: دغه سیند د بابا د غره له لوېدیځ څخه سرچینه اخلي. له ختیځ څخه د لوېدیځ په لور بهیري. د هرات ولایت د ځمکو له خړوبولو څخه وروسته له هغه ولایت څخه تېرېږي او د افغانستان او ایران ترمنځ طبیعي پوله جوړوي.

د کابل سیند: د پغمان له غره څخه سرچینه اخلي او له لوېدیځ څخه ختیځ لورته بهیري. کله چې د کابل له ښار څخه تېر شي د لوگر، پنجشېر، لغمان (د الیشنگ، الینگار) او د کونړ سیندونه ورسره گډېږي چې په پای کې په اټک کې د سند له سیند سره گډېږي. د دې سیند په اړه دوکې د ماهېپر، نغلو، سروبي او درونټې د برېښنا بندونه جوړ شوي دي چې د دې له اوبو څخه د خړوبولو او له برېښنا څخه یې په کابل، ننگرهار او لغمان کې گټې اخېستل کېږي.

زده کوونکي دې په ډلو کې د نقشي له مخې د یوه سیند په اړه خبرې وکړي.

۱- د هلمند سیند له کوم غره څخه سرچینه اخلي او په پای کې چېرته توپیري؟

۲- د آمو سیند له کوم ځای څخه سرچینه اخلي او چېرته توپیري؟

۳- د هغو بندونو نومونه واخلئ، چې د کابل پر سیند باندې جوړ شوي دي.

د خپل ولایت د سیندونو نومونه په خپلو کتابچو کې ولیکئ او ووايست چې د کال په کوم موسم کې یې اوبه ډېرې وي.

اتم څپرکی

ژمنډو نړۍ

د څپرکي موخې

- د نړۍ له وچو سره به پېژندګلوي ومومي.
- د آسيا او اروپا وچې به وپېژني.
- د آسيا او امريکا وچې به د نقشې پرمخ وښودلای شي.
- د آسټراليا او انټارکټيکا لويې وچې به د اقليم له پلوه يو د بل سره پرتله کړای شي.
- هند سمندر ته تر ټولو نژدې هېوادونه به په نقشه کې وښودلای شي.
- د دې څپرکي له لوستونو سره به ډېره مينه پيدا کړي.

پنځه دېرشم لوست

لويې وچې (قارې)

پوښتنه: ستاسو په آند، لويه وچه (براعظم) څه ته ويل کېږي؟

د ځمکې د کرې زیاتره برخه اوبو نیولې ده او لږه برخه یې وچه ده. لويې وچې د قارې (براعظم) په نوم یادېږي چې د ځمکې پرمخ د هغوی شمېر شپږو ته رسېږي. په هره لويه وچه کې یو شمېر لوی او کوچني هېوادونه پراته دي. لويې وچې له آسيا، امريکا، افريقا، اروپا، آسټراليا - اوقيانوسيه او انټارکټيکا څخه عبارت

دي. د انتاركتيكا له لويې وچې څخه پرته چې ډېره سړه ده، د نړۍ نورې وچې
د اوسيدو او د انسانانو د استوگنې حايونه دي.
زموږ گران هېواد افغانستان، چې خوزره كلن فرهنگي او مدني تاريخ لري،
د آسيا د لويې وچې په سوېل کې پروت دی.

په ډلو کې د نقشي له مخې د نړۍ لويې وچې وښیئ.

سم ځواب غوره کړئ

۱- زموږ هېواد په کومه لويه وچه کې پروت دی؟

الف: امريکا

ب: آسيا

ج: افريقا

د: اروپا

۲- انسانان په کومه لويه وچه کې په عادي توگه ژوند نشي کولای؟

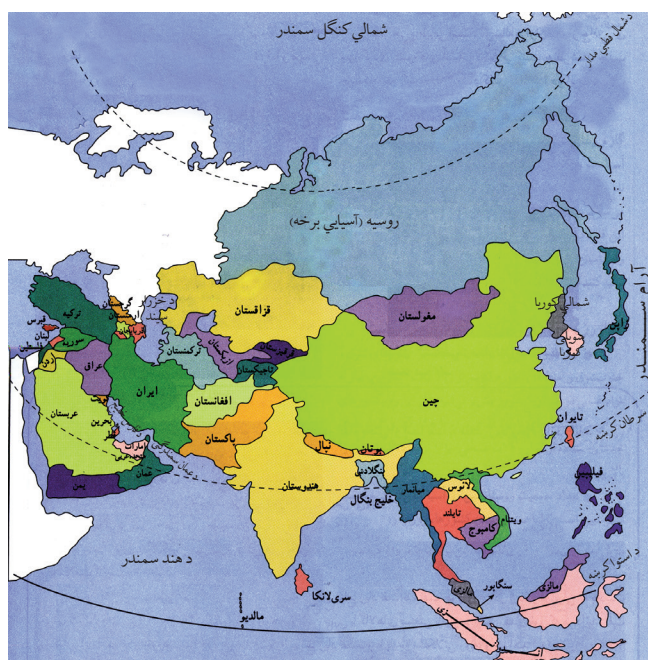

د درسي کتاب له نقشي څخه په گټې اخيستو، له لويو څخه د کوچنيو په لور په ترتيب سره د
نړۍ د شپږو وچو نومونه په خپلو کتابچو کې وليکئ

د آسیا وچه

پوښتنه

څه فکر کوئ، په نړۍ کې ترټولو لویه او له نفوس څخه ډکه لویه وچه کومه ده؟

د آسیا سیاسي نقشه

د نفوس او مساحت د زیاتوالي له پلوه د آسیا لویه وچه د نړۍ له لویو وچو څخه ده. د آسیا لویه وچه د شمال له خوا په شمالي منجمد سمندر، له ختیځ څخه په بحر الکاھل، له سوېل څخه د هند په سمندر او له لوېدیځ څخه د اروپا په لویې وچې پورې نښتې ده. د آسیا لویه وچه له دریو خواوو څخه اوبوټه او له یوې خوا وچې ته لاره لري. اقلیم یې په بېلا بېلو ځایونو کې یو له بل سره توپیر لري، د بېلګې په توګه: هغه سیمې چې شمالي قطب ته نژدې دي، اقلیم یې سوړ او سویلي برخې یې تود اقلیم لري او نورې پاتې سیمې یې معتدل اقلیم لري. د

نړۍ ډېر جگ غرونه يعنې هماليا په دې لويې وچې کې موقعيت لري او مشهور سيندونه يې: آمو، گنگا، او سند دي.

د آسيا لويه وچه د بشري تمدنونو زانگو ده او د نړۍ د نفوسو څخه ډک هېوادونه، لکه: (چين او هند) په دې لويې وچې کې پراته دي. د دې لويې وچې خلک بېلابېل نژادونه، ژبې او دينونه لري، زيات شمېر مسلمانان د آسيا په لويه وچه کې ژوند کوي. د آسيا په لويه وچه کې ۴۶ خپلواک هېوادونه موجود دي، لکه: افغانستان، سعودي عربستان، هند، ايران، جاپان، چين، پاکستان، ترکيه، روسيه او نور. د مسلمانانو مقدس ښارونه، لکه: مکه معظمه، مدينه منوره او بيت المقدس په دې لويې وچې کې پراته دي.

زده کوونکي دې په ډلو کې د آسيا د لويې وچې په اړه خبرې وکړي.

- د نړۍ نقشې ته وگورئ او د لاندېنيز جملو تش ځايونه په خپلو کتابچو کې ډک کړئ.
- ۱- د آسيا لويه وچه د سوېل له خوا په سمندر او د ختيځ له خوا د سمندر، د شمال له خوا په او د لوېديځ له خوا په نښتي ده.
 - ۲- د آسيا د څو هېوادونو نومونه واخلي؟
 - ۳- د آسيا په لويه وچه کې اقليم (آب او هوا) څرنگه دي؟

د خپل کتاب د نقشې په مرسته د يو څو لويو آسايي هېوادونو نومونه په خپلو کتابچو کې وليکئ او په ټولگي کې يې نومونه واخلي.

د اروپا وچه

پوښتنه

څه فکر کوئ، د اروپا لویه وچه د آسیا د لویې وچې په کومه خوا کې پرته ده؟

د اروپا لویه وچه د آسیا د لویې وچې سره نښتې ده؛ له دې امله ځینې جغرافیه پوهان دواړه لویې وچې د یوریشیا په نوم یادوي.

اروپا د شمال له خوا په شمالي منجمد سمندر، د ختیځ له خوا د آسیا د لویې وچې، د سهیل له خوا د مدیترانې سمندرګي او د لوېدیځ له خوا د اطلس له سمندر سره نښتې ده.

د اروپا د لويې وچې زياتره برخې په معتدله اقليمي سيمه کې پرتې دي او ډېرې برخې يې ښه اقليم لري.

د آلپ او پيرينه غرونه د هغې له نامتو غرونو څخه دي. د دې غرونو په منځ کې ښکلي ځړوبي او له اوبو څخه ډک سيندونه شته چې ورباندې لوی بندونه جوړشوي دي او له برېښنا څخه يې په صنعت او له اوبو څخه يې په کرنه کې کار اخېستل کېږي. د اروپا مشهور سيندونه د دانيوب او والگا سيندونه دي.

اروپا کوچنۍ وچه ده؛ خو ډېر نفوس او معتدل اقليم لري. په دې وچه کې علم، تکنالوجۍ او صنعت ډېر پرمختګ کړی دی. د اروپا په لويه وچه کې ۴۴ هېوادونه شتون لري، لکه: آلمان، فرانسه، انگلستان، هاليند، ايتاليا، يونان او نور.

زده کوونکي دې په ډلو کې د اروپا د لويې وچې په اړه خبرې وکړي.

۱- ځينې جغرافيه پوهان د اروپا او آسيا لويې وچې په کوم نوم يادوي؟

۲- د اروپا د وچې ختيځ پلو ته کومه وچه پرته ده؟

۳- د اروپا د دريو هېوادونو نومونه واخلئ؟

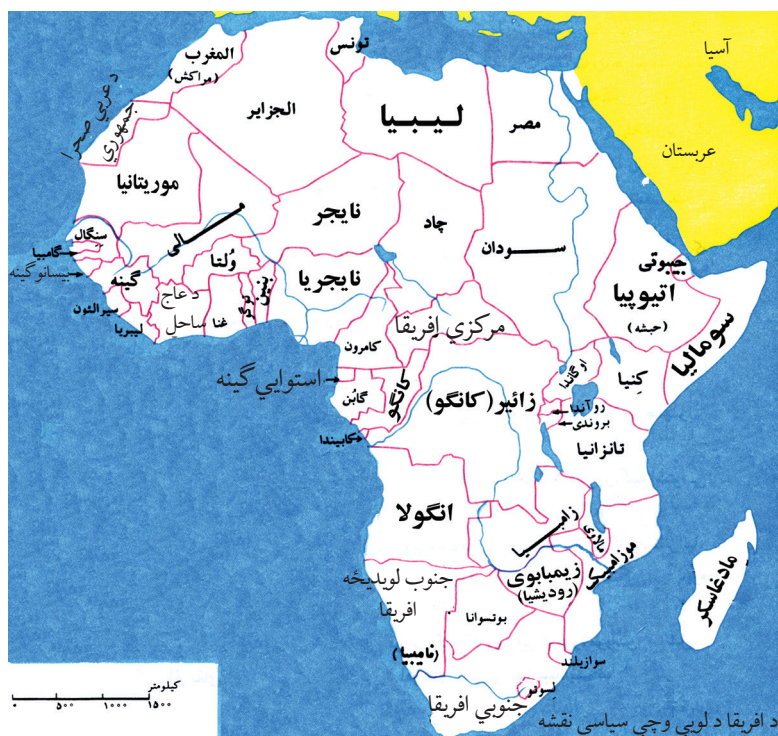

د نقشي له مخې د اروپا د لسو هېوادونو نومونه په خپلو کتابچو کې وليکئ.

د افريقا وچه

پوښتنه

څه فکر کوئ، د افريقا لويه وچه د آسيا د لويې وچې کومې خواته پرته ده؟

د افريقا وچه د آسيا د وچې جنوب لوېديځ خواته پرته ده. دا وچه له آسيا څخه د سره سمندرگي په واسطه بېله شوې ده. د افريقا د براعظم شمال خواته د مديترانې سمندرگي، ختيځ خواته يې د هند سمندر، لوېديځ لورته يې د اطلس سمندر او سويل خواته يې د هند او اطلس سمندر گډې اوبه واقع دي. دا وچه د لويوالي له پلوه د آسيا او امريکا له وچو څخه وروسته لويه وچه ده. د دې وچې زياتې برخې توده هوا لري. هغه خلک چې په افريقا کې ژوند کوي زياتره تور پوستي دي؛

څرنګه چې د افریقا وچه د مکې معظمې لوېدیځ خواته نژدې پرته ده؛ له دې کبله د اسلام دین ډېر ژر په دې لویه وچه کې خپور شو. اوس مهال زیات اسلامي هېوادونه په دې وچه کې واقع دي. نامتو غریبي د اطلس غردی چې د افریقا په شمال لوېدیځ کې پروت دی، لوی سیندونه یې د نیل او کانګو سیندونه دي. او همدارنګه د نړۍ لوی ریګستانونه چې د صحراي اعظم په نامه یادېږي هم په دې لویه وچه کې پراته دي. په دې لویه وچه ۵۵ خپلواک هېوادونه شته، لکه: مصر، لیبیا، الجزایر، ایتوپي، المغرب، نایجریا او داسې نور.

زده کوونکي دې په ډلو کې د نقشي له مخې د افریقا د شمال او ختیځ هېوادونو نومونه واخلي.

لاندې جملې په خپلو کتابچو کې پوره کړئ:

- ۱- د افریقا لویه وچه د () په واسطه له آسیا څخه بېله شوې ده.
- ۲- د افریقا د لویې وچې شمال خواته () پروت دی.
- ۳- د افریقا د څو هېوادونو نومونه واخلي؟

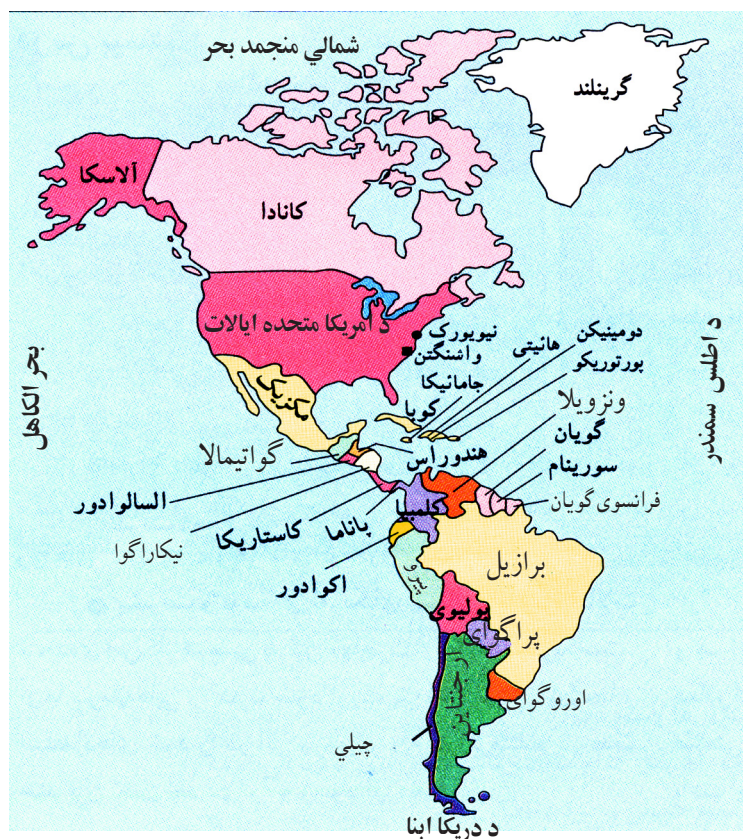

د افریقا نقشه په ځیر وګورئ د هغې څلور خواوې او د هېوادونو موقعیت یې په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

د امریکا وچه

یونیتنه

ستاسوپه آند، د امریکا لویه وچه له خو برخو څخه جوړه شوې ده؟

د امریکا لویه وچه چې له آسیا څخه وروسته د نړۍ لویه وچه ده دا لویه وچه د کرسټوف کولمبوس په نامه یوه سړي چې په ۱۴۹۲ میلادي کال کې د هندوستان په لټه کې و، په ناڅاپي توګه د امریکا خنډو ته ورسېد او امریکایي کشف کړه. د امریکا لویه وچه د ختیځ له لوري د اطلس له سمندر، د لوېدیځ له لوري د آرام

سمندر (بحر الکاهل)، د شمال له لوري د شمالي کنگل سمندر او د سویل له لوري د اطلس او آرام سمندرونو له گډو اوبو سره نښتې ده. د شمالي امریکا لوی غرونه د راکي او په جنوبي امریکا کې د اندیزد غرونو په نامه یادېږي. د امریکا د لویې وچې سیندونه په شمالي امریکا کې د مسي سپي سیند او په جنوبي امریکا کې د امازون سیند دي.

دا قاره په دریو شمالي، مرکزي او جنوبي برخو وېشل شوې ده چې ۳۵ خپلواک هېوادونه لري. په شمالي امریکا کې دوه لوی هېوادونه کاناډا او د امریکا متحده ایالتونه پراته دي.

د مرکزي امریکا ډېر مهم هېوادونه مکسیکو، نیکاراګوا او پاناما دي. د سویلي امریکا ډېر مهم هېوادونه: برازیل، ارجنټاین، چيلي او پیرو دي.

زده کوونکي دې په ډلو کې د نقشي له مخې د امریکا د لویې وچې څلور خواوې او د هنې ځینې مهم هېوادونه په نښه کړي.

- ۱- د امریکې لویه وچه په کوم کال کې او چا کشف کړه؟
- ۲- د امریکا متحده ایالات او کاناډا د امریکا د لویې وچې په کومه برخه کې پراته دي؟
- ۳- د امریکا لویه وچه د کومو سمندرونو په واسطه د آسیا، اروپا او افریقا له وچو څخه جلا شوې ده؟

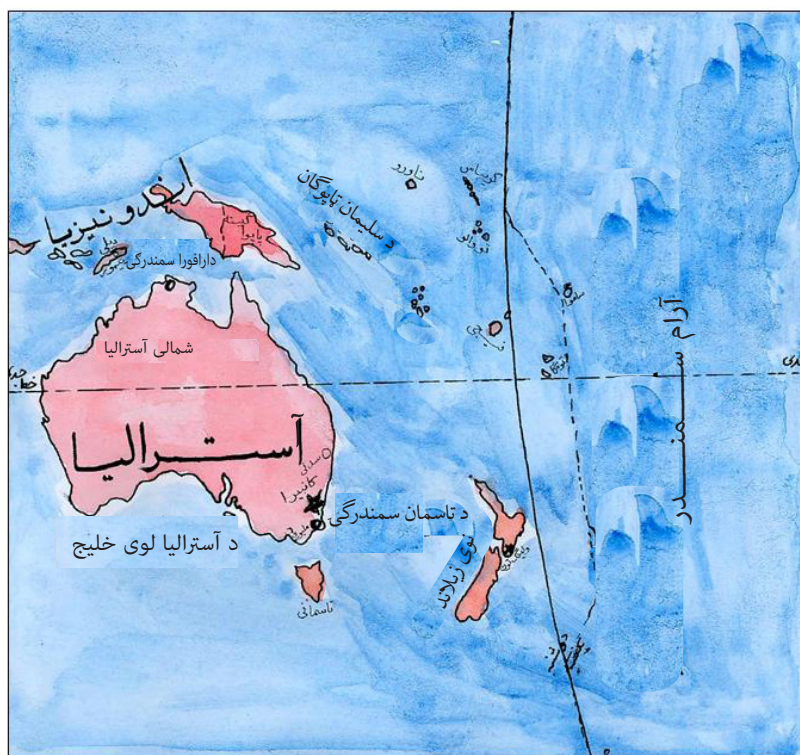

د کتاب له نقشي څخه په گټې اخیستنې سره د امریکا د وچې د څو هېوادونو نومونه په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

د آسټرالیا او اوقیانوسیې وچې

پوښتنه

ستاسو په فکر، د آسټرالیا او اوقیانوسیې لویې وچې په کومه خوا کې پرتې دي؟

د آسټرالیا او اوقیانوسیې لویه وچه له یوه لوی ټاپو او یو شمېر کوچنیو ټاپوګانو څخه جوړه شوې ده. د آسټرالیا او اوقیانوسیې لویه وچه له څلورو خواوو څخه د سمندرونو په واسطه احاطه شوې ده.

لوېدیځ ته یې د هند سمندر، ختیځ او شمال خواته یې بحر الکاهل او جنوب خواته یې د هند سمندر او آرام سمندر ګډې اوبه پرتې دي. د دې وچې شمال

لوېديخ ته نژدې هېواد د اندونيزيا اسلامي جمهوريت پروت دی.
آستراليا، چې د اوقيانوسيه لوی ټاپو دی، یو خپلواک هېواد دی. د دې وچې
ټول هېوادونه د ټاپو په څېر د سمندرونو په منځ کې پراته دي. د آستراليا او
اوقيانوسيه د لويې وچې ډېر مهم هېوادونه د آستراليا هېواد، فيجي، نوی زیلانډ
او نور دي.

زده کوونکي دې په ډلو کې د کتاب له نقشي څخه په گټې اخېستلو سره د آستراليا اوقيانوسيه
د هېوادونو نومونه په نښه کړي.

- ۱- ولې د دې قارې هېوادونه د نورو وچوو هېوادونو په څېر یو د بل په څنګ کې پراته نه دي؟
- ۲- آستراليا ته نژدې هېواد څه نومېږي؟
- ۳- د دې وچې د خو هېوادونو نومونه واخلئ او د نقشي پرمخ یې پیدا کړئ؟

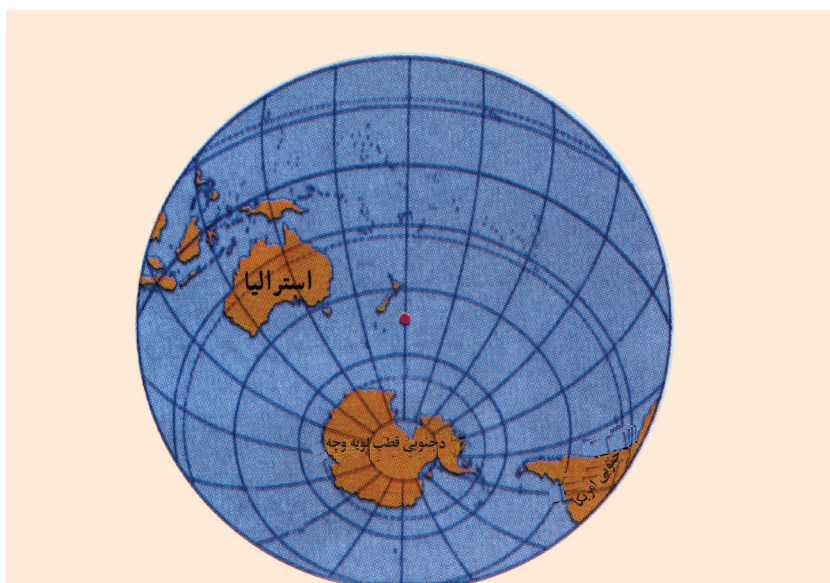

د کتاب د نقشي له مخې د آستراليا او اوقيانوسيه د هېوادونو نومونه په خپلو کتابچو کې وليکئ.

انتارکتيکا (سويلي قطب)

پوښتنه

ستاسو په آند، په سويلي قطب کې کومه لويه وچه پرته ده؟

په سويلي قطب کې د انتارکتيکا وچه

انتارکتيکا د ځمکې د کرې شپږمه لويه وچه ده، چې د ځمکې د کرې په سويلي قطب کې پرته ده.

دا قاره د آرام سمندر، د هند سمندر او اطلس سمندر د گډو او بو په منځ کې پرته ده. انتارکتيکا ته تر ټولو نژدې هېوادونه: نوي زيلاند، آستراليا او د ارجنټاين هېوادونه دي.

په دې وچه کې شپږ مياشتې ورځ او شپږ مياشتې شپه وي. هوا يې ډېره سړه

ده او انسانان د تل لپاره هلته ژوند نشي کولای پوهان او عالمان د دوبي په موسم کې د علمي تحقیقاتو او څېړنو لپاره انتارکتیکا ته ورځي.

په ډلو کې د لوست د مفهوم په اړه خبرې وکړئ.

۱- ولې د تل لپاره انسانان په سویلي قطب یا انتارکتیکا کې ژوند نشي کولای.

۲- انتارکتیکا د کومو سمندرونو په منځ کې پرته ده؟ نومونه یې واخلئ.

۳- هغه هېوادونه چې انتارکتیکا ته نژدې دي نومونه یې واخلئ.

د انتارکتیکا نقشه په خپلو کتابچو کې رسم کړئ.

سمندرونه

پوښتنه

ستاسو په آند، په نړۍ کې څو سمندرونه شته.

هغه تروې اوبه چې د ځمکې د سطحې په پراخو او ټیټو برخو کې موجودې دي د سمندر په نامه یادېږي. د ځمکې د مخ په سلوکې ۲۹ وچه او په سلوکې ۷۱ یې اوبه دي. ځمکه ډېر لوړ او ژور ځایونه لري. چې ټیټې برخې یې اوبو نیولې او لوړې برخې یې وچې دي. څرنګه چې په سمندر کې د سړک جوړولو مصرف نشته، بېړۍ ګانې چې هر لوري ته وغواړي تګ را تګ کولای شي او په یوه بېړۍ کې د څو لاریو مالونه لېږدول کېږي، نو له دې کبله د سوداګریزو مالونو کرایه د سمندر له لارې ارزانه ده.

د سمندرونو اوبه تروې دي، په ځينو هېوادونو کې د سمندرونو اوبه تصفيه کوي او خېلو ته يې برابر وي، د سمندر له اوبو څخه د خوړو مالګه هم لاس ته راوړي، د ځينو سمندرونو له ژورو برخو څخه نفت او گاز هم راباسي، ځينې خلک د سمندرونو په غاړو کې د کبانو د نيولو په کسب بوخت دي. په نړۍ کې څلور لوی سمندرونه شته، چې د آرام سمندر (بحرالکاهل)، د اطلس سمندر، د هند سمندر او د شمالي منجمد سمندر دی.

په ډلو کې د نړۍ د لويو سمندرونو په اړه خبرې وکړئ.

د لاندې جملو تش ځايونه په خپلو کتابچو کې ډک کړئ.

- ۱- () په سلوکې د ځمکې مخ وچه ده؟
- ۲- د نړۍ سمندرونه () نومېږي؟
- ۳- () په سلوکې د ځمکې مخ په اوبو پوښل شوی دی؟

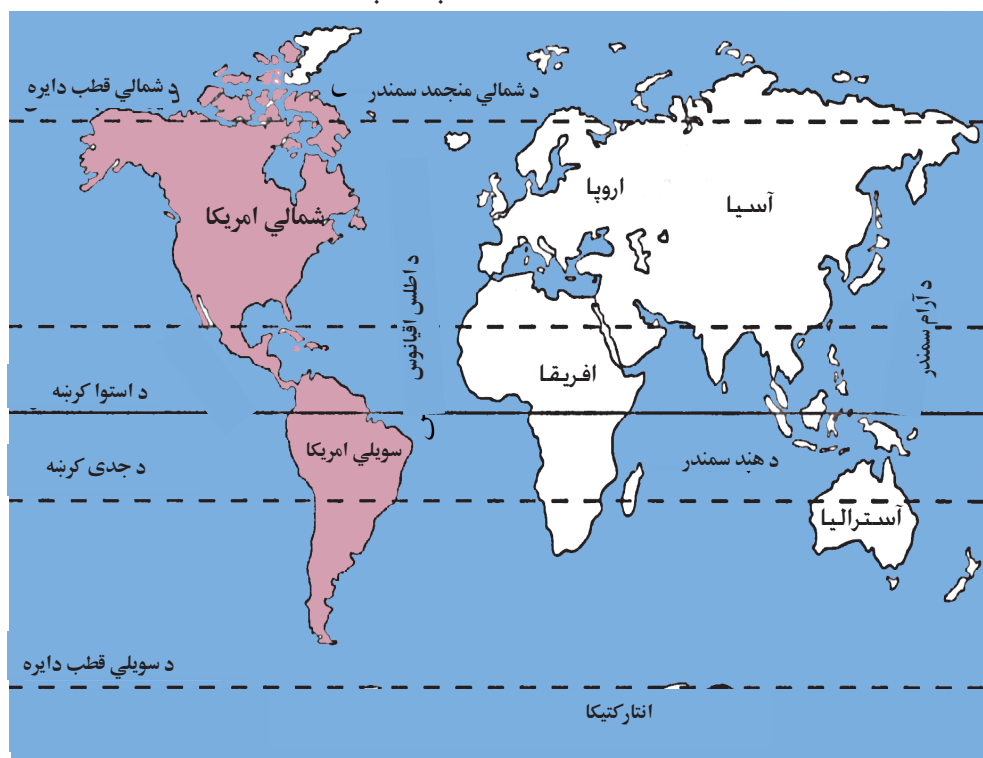
د سمندرونو په اړه په خپلو کتابچو کې څو کرښې وليکئ.

دري څلويښتم لوست

بحر الکاهل او د اطلس سمندر

پوښتنه

څه فکر کوئ، بحر الکاهل او د اطلس سمندر کومې وچې سره بېلوي؟

بحر الکاهل

بحر الکاهل یا آرام سمندر د نړۍ تر ټولو لوی سمندر دی چې شمال ته یې د بېرنگ آبنا، سویل ته یې د انټارکټیکا وچه، ختیځ ته یې د امریکا وچه او لوېدیځ لورته یې د آسیا او آسټرالیا وچې پرتې دي. آرام سمندر د آسیا او امریکا لویې وچې سره بېلوي.

اطلس سمندر

په نړۍ کې دویم لوی سمندر د اطلس سمندر دی. دا سمندر د لوېدیځ له خوا د امریکې وچې او د ختیځ له خوا د اروپا او افریقا وچو احاطه کړی دی. شمال لوری یې له شمالي منجمد سمندر او سوېل یې د انټارکټیکا له وچې سره نښتی دی. د اطلس سمندر د اروپا او افریقا وچې د امریکا له وچې څخه جلا کړي دي.

زده کوونکي دې په ډلو کې د کتاب د نقشي له مخې د بحرالکاھل او د اطلس سمندر په اړه خبرې وکړي.

۱- په ترتیب سره د نړۍ د لویو سمندرونو نومونه واخلي.

۲- د اطلس سمندر کومې وچې یو له بل څخه جلا کوي؟

۳- د بحرالکاھل په شمال کې کومه آبنا پرته ده؟

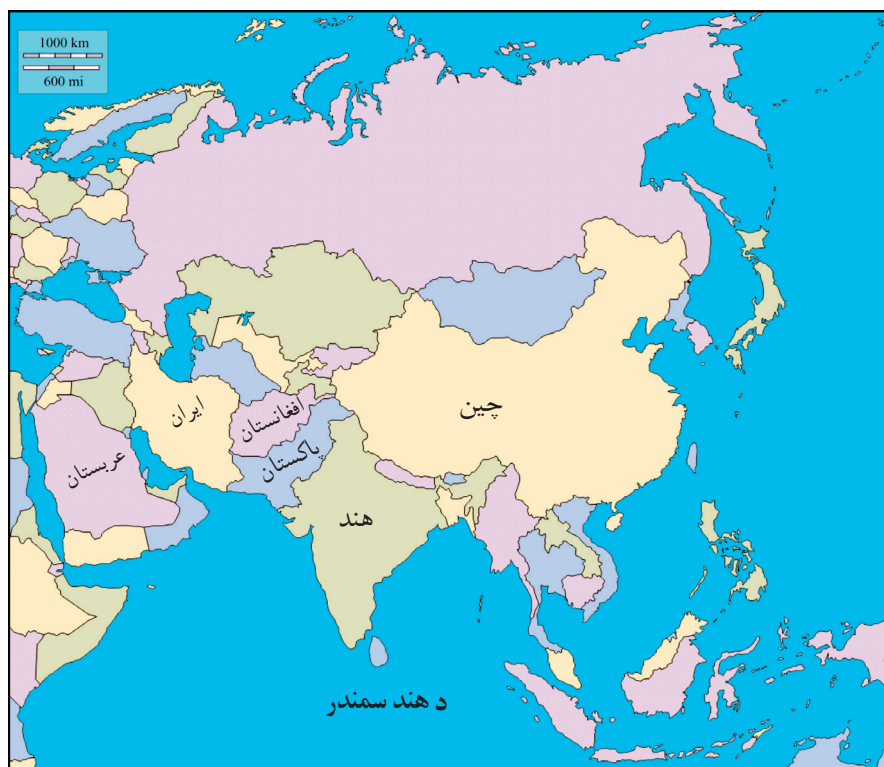
د کتاب د نقشي له مخې د بحرالکاھل او د اطلس د سمندر موقعیت په خپلو کتابچو کې وليکئ.

څلور څلوېښتم لوست

د هند او د شمالي منځمې سمندرونه

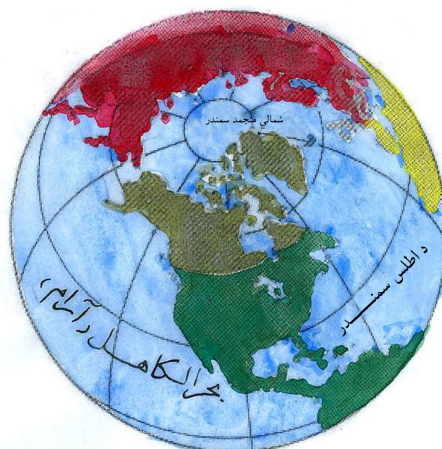
پوښتنه

ستاسو په فکر، زموږ هېواد ته ډېر نژدې کوم سمندر دی؟

زموږ هېواد ته ډېر نژدې سمندر د هند سمندر دی. د هند سمندر له شمال څخه د آسيا له لويې وچې، له سوېل څخه انټارکټيکا، له لوېديځ څخه د افريقا له وچې او له ختيځ څخه آسټراليا، اوقيانوسېي او له آرام سمندر سره نښتې دی. د آسيا په براعظم کې د هند د سمندر ساحلي هېوادونه پاکستان، هند، بنگله دېش او اندونېزيا دي.

شمالي منجمد سمندر ډېر کوچنی سمندر دی چې د آسیا، اروپا او امریکا د وچو په شمال کې يعني په شمالي قطب کې پروت دی، د جنوبي قطب پر خلاف چې وچه ده شمالي کنګل سمندر تل کنګل وي. د شمالي کنګل سمندر ساحلي هېوادونه روسیه، ناروي او کانادا دي.

د هند د سمندر شمالي هېوادونه او د شمالي منجمد سمندر جنوبي هېوادونه په نقشه کې پیدا کړئ او ټولګیوالوته یې وښیئ.

- ۱- د هند سمندر د ځمکې په کومه برخه کې پروت دی؟
- ۲- شمالي منجمد سمندر د ځمکې په کومه برخه کې پروت دی؟
- ۳- د هند سمندر د څو ساحلي هېوادونو نومونه واخلي؟

د هند سمندر او د شمالي منجمد سمندر د ساحلي هېوادونو نومونه په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

نهم څپرکی

د ځمکې کره

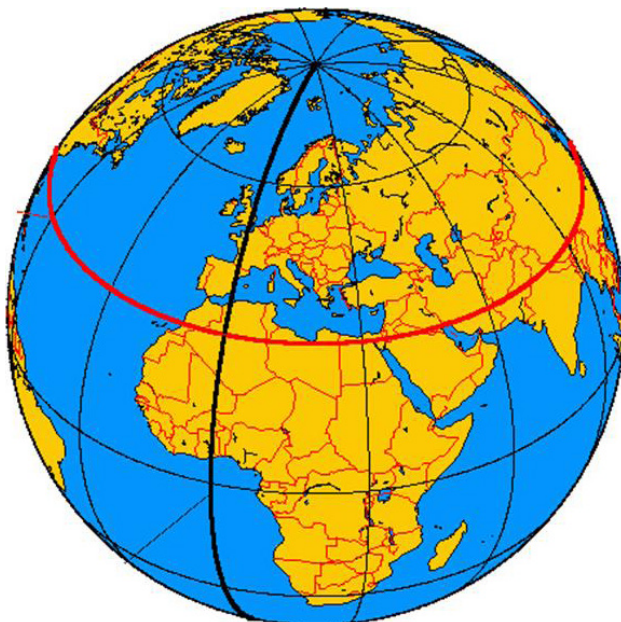
د څپرکي موخي

- . ځمکه او د هغې شکل به وپېژني.
- . د استوا کرښې او د هغې د موقعيت سره به بلد شي.
- . د طول البلد او عرض البلد په مفهوم به پوه او د هغوی ترمنځ به توپير وکړای شي.
- . د ځمکې وضعي او انتقالي حرکتونه به تشریح کړای شي.
- . د دې څپرکي د لوستونو له مفهوم سره به ډېره لېوالتيا پيدا کړي.

پنځه څلويښتم لوست

ځمکه او د هغې شکل

پوښتنه: ستاسو په فکر، ځمکه چې موږ د هغې پرمخ ژوند کوو، څه ډول شکل لري؟

ځمکه چې موږ د هغې پرمخ ژوند کوو، یو څه کروي بڼه لري. لومړنیو انسانانو داسې فکر کاوه چې ځمکه هواره ده، پخوانیو هندیانو ځمکه د یوې پانې او یا تختې په څېر ګڼله، چې د یوه فیل پر شا باندې پرته ده. بابلیانو ځمکه

هواره گڼله. د لومړي ځل لپاره يو عالم فيثاغورث د ځمکې په کروي والي باندې وپوهيد. نن ورځ د علومو د پرمختگ له مخې دا ثابته شوې ده چې ځمکه کروي ده او د خداى (جَلَّ جَلَالُهُ) په قدرت سره په هوا کې موقعيت لري.

په ډلو کې د ځمکې د جغرافيايي کرې پرمخ د نړۍ وچې او سمندرونه ونيئ.

لاندې جملې په خپلو کتابچو کې بشپړې کړئ.

- ۱- د ځمکې شکل کابو..... دي.
- ۲- د لومړي ځل لپاره يو عالم د ځمکې په کروي والي باندې وپوهېده.
- ۳- د ځمکې کره چېرته موقعيت لري؟

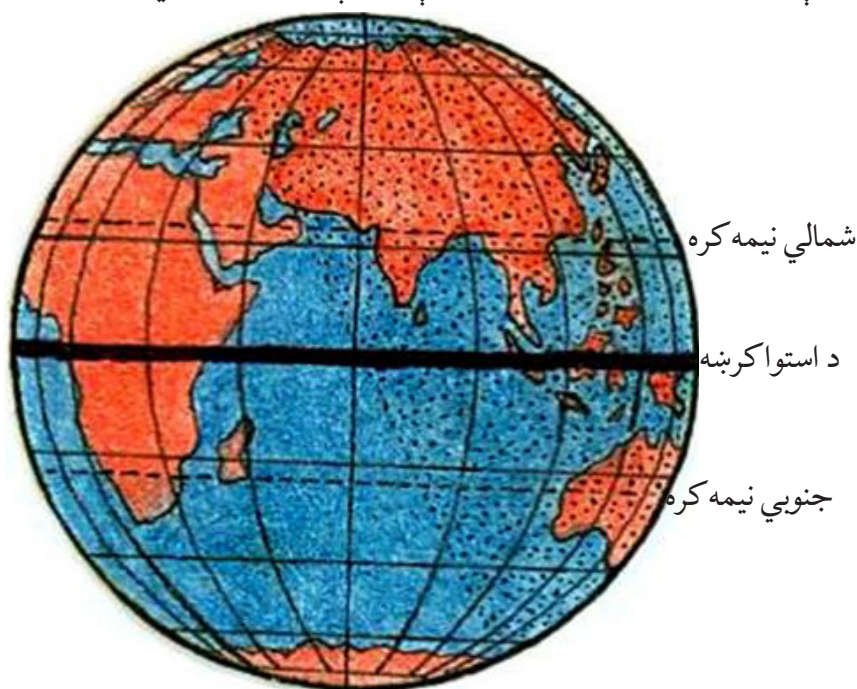

د ځمکې کره په خپلو کتابچو کې رسم کړئ.

د استوا کرښه

پوښتنه

نقشي ته وگورئ، د استوا کرښه د ځمکې د کړې پرمخ څه رانښيي؟

استوا یوه فرضي کرښه ده چې د ځمکې کره یې په دوو شمالي او سویلي نیمه کره باندې وېشلې ده. د استوا له کرښې څخه تر شمالي قطب پورې شمالي نیمه کره او د استوا له کرښې څخه تر سویلي قطب پورې د جنوبي نیمې کرې په نامه یادېږي.

د لمر وړانګې په کال کې دوه ځلې یو وار د وري د میاشتې په لومړۍ ورځ
او بله پلا د تلې د میاشتې په لومړۍ ورځ د استوا په کرښې باندې په عمودي
ډول لګېږي، چې له دې امله د شپې او ورځې ساعتونه سره برابرېږي یعنې ۱۲
ساعته ورځ او ۱۲ ساعته شپه وي.
د استوا کرښې ته د عرض البلد صفر درجه هم وایي.

هره ډله دې د ټولګي په مخکې یا د ښوونځي په انګړ کې یوه دایره جوړه کړي. د دایرې
په منځ کې دې څو تنه د استوا کرښه داسې تمثیل کړي چې سویلي او شمالي نیمې کرې
وښيي.

لاندې جملې په خپلو کتابچو کې بشپړې کړئ.
۱- هغه فرضي کرښه چې ځمکه په دوو شمالي او جنوبي برخو وېشي د..... په نامه
یادېږي؟

۲- د استوا شمالي برخې د..... په نامه یادېږي؟

۳- د استوا جنوبي برخې د..... په نامه یادېږي؟

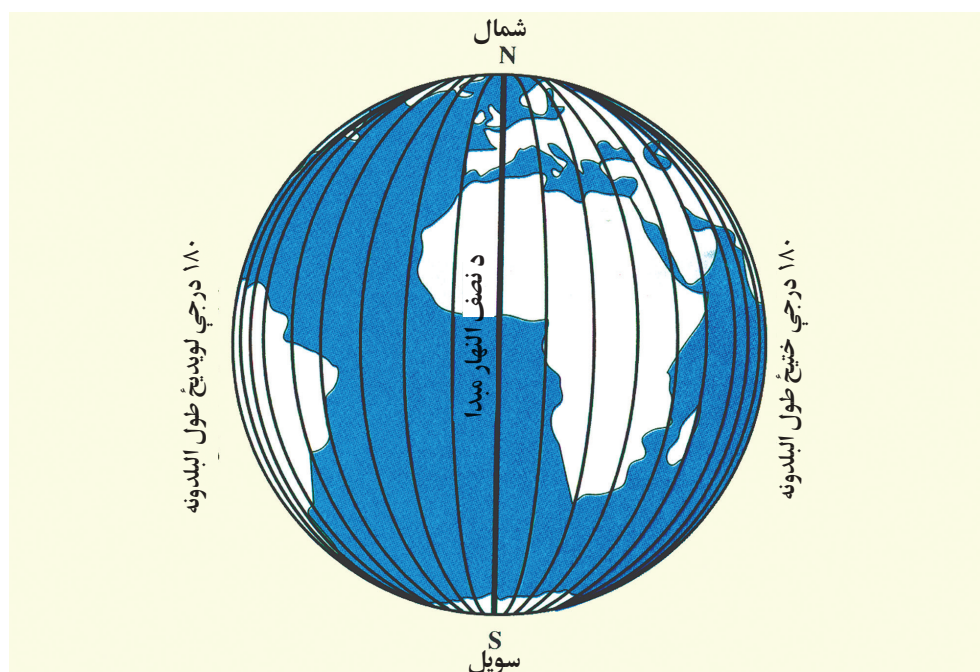

د انځور له مخې د ځمکې کره رسم او په هغې کې د استوا کرښه په نښه کړئ.

طول البلدونه

پوښتنه

څه فکر کوئ، د طول البلد مبداء له کوم ځای څخه تېرېږي؟

د ځمکې کره د یوې فرضي کرښې طول البلد په واسطه په دوو نیمو ختیځو او لوېدیځو کړو باندي وېشل کېږي چې د طول البلد د صفر درجې په نامه یادېږي. طول البلدونه له شمالي قطب څخه پیل او د استوا پر کرښې باندي په عمودي ډول ترجنوبي قطب پورې غځېدلي دي. د هغوی مبداء د لندن د ښار د گرینویچ د طول البلدونو د صفر درجې څخه پیل کېږي. (۱۸۰)

درجي د ختيځ خواته او (۱۸۰) درجي د لوېديځ خواته پراته دي، چې ټول طول البلد (۳۶۰) درجي کېږي. د طول البلدونو د فرضي کرښو له مخې د هېوادونو او ځايونو وخت او موقعيت ټاکلی شو.

په ډلو کې د نقشي له مخې د طول البلدونو مبدا ونښئ.

لاندې جملې په خپلو کتابچو کې بشپړې کړئ.

۱- هغه فرضي کرښه چې شمالي او سويلي قطب سره نښلوي د..... په نامه يادېږي.

۲- د ځمکې د کرې پرمخ..... طول البلدونه رسميدلای شي.

۳- د طول البلد مبدا^۱ له کوم ځای څخه پيل کېږي؟

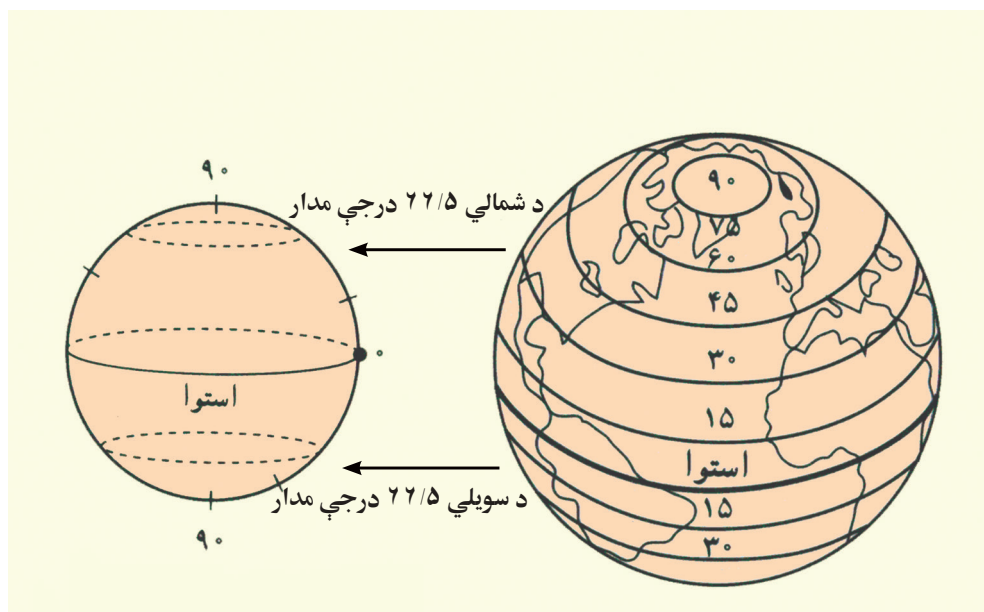

د ځمکې کره په خپلو کتابچو کې رسم کړئ او پر هغې کې طول البلدونه ونښئ.

عرض البلدونه

پوښتنه

د عرض البلد مېدا کومه کرښه ده؟

عرض البلدونه هغه فرضي کرښې دي چې مېداً يې د استوا کرښه ده. دا هغه فرضي کرښه ده چې ځمکه په دوو شمالي او سويلي نيمو کړو باندې وېشي. د عرض البلد کرښې د موازي کرښو په نامه هم يادوي، ځکه چې تل په موازي شکل پرتې وي او يو بل نه قطع کوي. د عرض البلدونو شمېر (۱۸۰) درجو ته رسېږي چې (۹۰) درجې يې په شمالي نيمه کُره کې او (۹۰) درجې

نور يې په سويلي نيمې کرې کې پرته دي. د عرض البلدونو د فرضي کرښو له مخې کولای شو چې د اقليم څرنگوالی او د سيمو موقعيت پيداکړو.

په ډلو کې د لوست مهم ټکي وليکئ.

لاندې جمله په خپلو کتابچو کې بشپړه کړئ.

۱- هغه فرضي کرښه چې ځمکه په دوو شمالي او سويلي نيمو کړو باندې وېشي د د مبداء په نامه يادېږي.

۲- د ځمکې د کرې پرمخ د عرض البلدونو څو کرښې موجودې دي؟

۳- ولې د عرض البلدونو کرښو ته موازي کرښې ويل کېږي؟

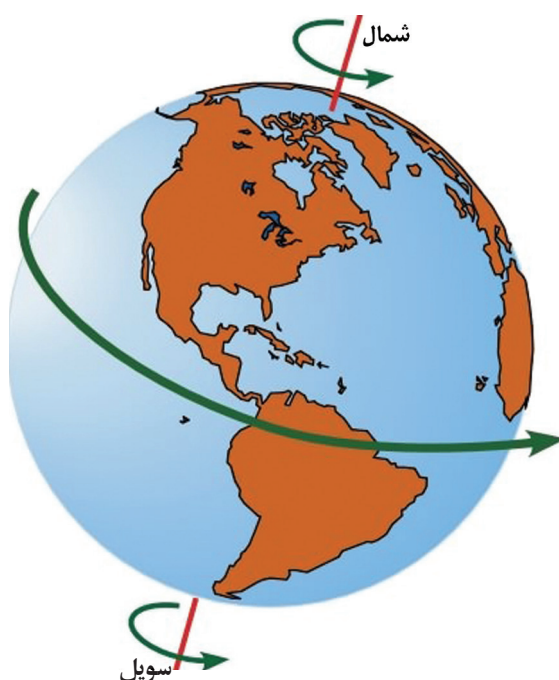

د ځمکې کره په خپلو کتابچو کې رسم کړئ او په هغې کې عرض البلدونه په نښه کړئ.

د ځمکې حرکتونه

پوښتنه

ستاسو په فکر، ځمکه څو ډوله حرکتونه لري؟

د ځمکې کره دوه ډوله حرکتونه لري، چې یو یې د وضعي اوږل یې د انتقالي حرکت په نامه یادېږي.

د ځمکې وضعي حرکت

ځمکه په ۲۴ ساعتونو کې یو وار د خپل فرضي محور پر شاوخوا له لوېدیځ څخه ختیځ ته څرخېږي، چې دې ډول حرکت ته د ځمکې وضعي حرکت

وايي. په دې حرکت کې د حُکمې بېلابېلې برخې د لمر له مخې تېرېږي او د همدې حرکت له مخې شپه او ورځ او د هېوادونو ترمنځ د ساعتونو توپیرمنځ ته راځي.

په ډلو کې د لوست غوره مطلبونه را لند کړئ او یو له بله سره پرې خبرې وکړئ.

لاندې جملې په خپلو کتابچو کې بشپړې کړئ.

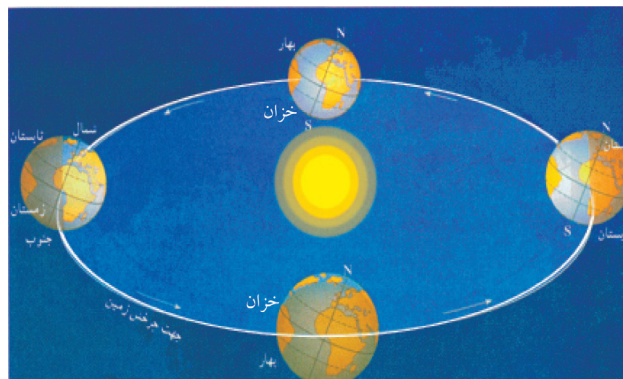
- ۱- د حُکمې کره حرکتونه لري.
- ۲- حُمکه په یو وار د خپل فرضي محور په شاوخوا څرخي چې دغه حرکت د..... په نوم یادوي.

انځورونو ته وگورئ، د هېوادونو ترمنځ د وخت توپیر په هکله څو کرښې په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

د ځمکې انتقالي حرکت

پوښتنه: ستاسو په فکر، د ځمکې د کوم حرکت په واسطه د کال څلور فصلونه پيدا کېږي؟

ځمکه پرته له وضعي حرکت څخه، یو بل حرکت د لمر په شاوخوا له لوېدیځ څخه ختیځ ته لري چې د ځمکې د انتقالي حرکت په نامه یادېږي. دا حرکت یو کال یعنې ۳۶۵ ورځې او

شپږ ساعته کېږي. د دې حرکت له مخې د کال څلور فصله (پسرلی، دوبي، منی او ژمی) منځته راځي.

د هر څلورو کلونو په تېریدلو سره، څلورم کال ۳۶۶ ورځې حسابېږي. هغه کال چې ۳۶۶ ورځې وي د کبېسه کال په نامه یادېږي.

فعالیت

په ډلو کې د ځمکې د انتقالي حرکت په اړه خبرې وکړئ.

ځواب ورکړئ

لاندې جملې په خپلو کتابچو کې بشپړې کړئ.

- ۱- د ځمکې انتقالي حرکت په ورځو کې د لمر په شاوخوا کې ترسره کېږي.
- ۲- هغه کال چې ۳۶۶ ورځې وي د په نامه یادېږي.

کورنۍ دنده

د ځمکې د انتقالي حرکت په اړه څو کرښې په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library